Paneli këshillëdhënës për të drejtat e njeriut
Building D, UNMIK HQ, Prishtinë/Kosovë | E-mail: hrap-unmik@un.org | Tel: +381 (0)38 504-604, ext. 5182

MENDIM

Data e miratimit: 11 shtator 2015

Lëndët nr.224/09, 225/09, 343/09 dhe 344/09

Vekosllav RISTIQ dhe Stanoje RISTIQ

kundër

UNMIK-ut

Paneli Këshillëdhënës për të Drejtat e Njeriut, më 11 shtator 2015,
me pjesëmarrjen e këtyre anëtarëve:

Marek Nowicki, kryesues
Christine Chinkin
Françoise Tulkens

Të ndihmuar nga

Andrey Antonov, zyrtar ekzekutiv

Pasi mori parasysh ankesën e lartpërmendur, e parashtruar në pajtim me nenin 1.2 të Rregullores së UNMIK-ut nr. 2006/12, të datës 23 mars 2006, mbi themelimin e Panelit Këshillëdhënës për të Drejtat e Njeriut,

Pas shqyrtimit të vëmendshëm, duke përfshirë edhe shqyrtimin përmes mjeteve elektronike, në pajtim me rregullën 13 § 2 të Rregullores së punës, paraqet gjetjet dhe rekomandimet si në vijim:

I. PROCEDURAT PARA PANELIT

1. Ankesat e z.Vekosllav Ristiq (lëndët nr.224/09 dhe 225/09) janë paraqitur më 8 prill 2009 dhe janë regjistruar më 30 prill 2009.

2. Më 18 gusht 2010 dhe 26 janar 2011, Paneli kërkoi nga ankuesi të ofrojë informata shtesë. Më 31 gusht 2015, Paneli pranoi një përgjigje nga ankuesi.

3. Më 9 shtator 2010, Paneli vendosi t'i bashkojë lëndët 224/09 dhe 225/09në pajtim me rregullën 20 të Rregullores së punës së Panelit.

4. Më 29 mars 2012, për ankesat u njoftua Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm (PSSP)[1], lidhur me dhënien e komenteve të UNMIK-ut mbi pranueshmërinë e tyre. Më 7 maj 2012, PSSP-ja dha përgjigjen e UNMIK-ut.

5. Më23 gusht2012, Paneli i shpalli ankesat në lëndët 224/09 dhe 225/09 të pranueshme.

6. Më7 shtator2012, Paneli ia përcolli vendimin e vet PSSP-së, duke kërkuar komentet e UNMIK-ut lidhur me bazueshmërinë e ankesave dhe gjithashtu kopjet e dosjeve hetimore relevante për rastet.

7. Ankesat e z.Stanoje Ristiq (lëndët nr. 343/09 dhe 344/09) janë paraqitur në një datë të pa përcaktuar dhe janë regjistruar më 4 dhjetor 2009.

8. Më 6 tetor 2010, Paneli kërkoi informata shtesë nga ankuesi. Më 2 nëntor 2010, ankuesi dha përgjigjen e vet.

9. Po të njëjtën ditë, Paneli vendosi t'i bashkojë lëndët 343/09 dhe 344/09 në pajtim me rregullën 20 të Rregullores së punës së Panelit.

10. Më 22 qershor 2011, për ankesat u njoftua PSSP-ja, lidhur me dhënien e komenteve të UNMIK-ut mbi pranueshmërinë e ankesave. Më 5 shtator 2011, PSSP-ja dha përgjigjen e UNMIK-ut.

11. Më 17 gusht 2012,Paneli i shpalli ankesat të pranueshme.

12. Më 7 shtator 2012, Paneli ia përcolli vendimin e vet PSSP-së, duke kërkuar komentet e UNMIK-ut lidhur me bazueshmërinë e ankesave dhe gjithashtu kopjet e dosjeve hetimore relevante për rastet.

13. Më 26 shtator 2012, Paneli vendosi t'i bashkojë lëndët: 224/09, 225/09, 343/09 dhe 344/09 në pajtim me rregullën 20 të Rregullores së punës së Panelit.

14. Më 30 prill 2015, PSSP-ja ofroi komentet e UNMIK-ut në lidhje me bazueshmërinë e ankesave të z.Stanoje Ristiq, lëndët nr. 343/09 dhe 344/09, së bashku me kopjet e dosjeve hetimore.

---

[1]Një listë me shkurtesa dhe akronime që përmban teksti mund të gjendet në Shtojcën e bashkëngjitur.

15. Më 21 korrik 2015, PSSP-ja ofroi komentet e UNMIK-ut në lidhje me bazueshmërinë e ankesave të z.Vekosllav Ristiq, lëndët nr. 224/09 dhe 225/09, së bashku me kopjet e dosjeve hetimore në lidhje me ankesat.

16. Më 4 gusht 2015, dhe përsëri më 17 gusht 2015, Paneli i kërkoi UNMIK-ut të konfirmojë nëse hapja e dosjeve që kanë të bëjnë me rastet mund të konsiderohet përfundimtare. Më 26 gusht 2015, UNMIK-u dha përgjigjen e vet.

II. FAKTET

A. Historiku i përgjithshëm[2]

17. Ngjarjet në fjalë ndodhën në territorin e Kosovës pas krijimit të Misionit të Administratës së Përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Kosovë (UNMIK-ut), në qershor të vitit 1999.

18. Konflikti i armatosur gjatë vitit 1998 dhe 1999, ndërmjet forcave serbe në njërën anë dhe Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës (UÇK) dhe grupeve të tjera të armatosura të shqiptarëve të Kosovës në anën tjetër, është mirë i dokumentuar. Pas dështimit të përpjekjeve ndërkombëtare për të zgjidhur konfliktin, më 23 mars 1999, Sekretari i Përgjithshëm i Organizatës së Traktatit të Atlantikut të Veriut (NATO) shpalli fillimin e sulmeve ajrore kundër Republikës Federale të Jugosllavisë (RFJ-së). Sulmet ajrore filluan më 24 mars 1999 dhe përfunduan më 8 qershor 1999, kur RFJ-ja u pajtua t'i tërheqë forcat e veta nga Kosova. Më 9 qershor 1999, Forca Ndërkombëtare e Sigurisë (KFOR), RFJ-ja dhe Republika e Serbisë nënshkruan një "Marrëveshje Tekniko-Ushtarake" përmes së cilës u pajtuan mbi tërheqjen e RFJ-së nga Kosova dhe praninë e një force ndërkombëtare të sigurisë, pas miratimit të rezolutës përkatëse të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara.

19. Më 10 qershor 1999, Këshilli i Sigurimit i OKB-së miratoi Rezolutën 1244 (1999). Duke vepruar sipas Kapitullit VII të Kartës së OKB-së, Këshilli i Sigurimit i OKB-së mori vendim për vendosjen e pranisë ndërkombëtare të sigurisë dhe civile-përkatësisht të KFOR-it dhe UNMIK-ut, në territorin e Kosovës. Në pajtim me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit nr. 1244 (1999), OKB-ja u ngarkua me kompetenca të plota legjislative dhe ekzekutive. KFOR-i u ngarkua për krijimin e "një ambienti të sigurt, në të cilin refugjatët dhe personat e zhvendosur mund të kthehen në shtëpi të sigurt" dhe përkohësisht të sigurojë "rendin dhe sigurinë publike", derisa prania ndërkombëtare civile të mund të marrë përsipër përgjegjësinë për këtë

---

[2]Referencat e nxjerra nga Paneli për të përcaktuar historikun e përgjithshëm përfshijnë: OSBE, "Siç është parë dhe treguar", vëll. 1 (tetor 1998 – qershor 1999) dhe vëll. II (14 qershor – 31 tetor 1999); raportet tremujore të Sekretarit të Përgjithshëm mbi Administratën e Përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Kosovë; Raportet vjetore të Policisë së UNMIK-ut (2000, 2001); Qendra për të Drejtën Humanitare, "Rrëmbimet dhe zhdukjet e joshqiptarëve në Kosovë" (2001); Qendra për të Drejtën Humanitare, "Libër kujtimi për Kosovën" (htpp://www.kosovomemorybook.org); Zyra e UNMIK-ut për persona të zhdukur dhe mjekësi ligjore, Raport i Aktivitetit 2002-2004; Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut, *Behrami dhe Behrami kundër Francës* dhe *Saramati kundër Francës, Gjermanisë dhe Norvegjisë*, me numrat 71412/01 dhe 78166/01, vendimi i datës 2 maj 2007; Komisioni Ndërkombëtar për Personat e Zhdukur, "Situata në Kosovë: Një vlerësim" (2010); të dhënat e publikuara nga Komisariati i Lartë i Kombeve të Bashkuara për Refugjatë, (në dispozicion në www.unhchr.org) dhe nga Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq (në dispozicion në http://familylinks.icrc.org/kosovo/en).

detyrë. UNMIK-u përbëhej nga katër komponentë apo shtylla kryesore të udhëhequra nga OKB-ja (administrata civile), Komisariati i Lartë i Kombeve të Bashkuara për Refugjatë (ndihma humanitare, e cila u hoq në qershorin e vitit 2000), OSBE-ja (ndërtimi institucional) dhe BE-ja (rindërtimi dhe zhvillimi ekonomik). Secila shtyllë u vendos nën autoritetin e PSSP-së. Përmes Rezolutës së Këshillit të Sigurimit të OKB-së 1244 (1999), UNMIK-ut i jepet mandati që t'i "promovojë dhe mbrojë të drejtat e njeriut" në Kosovë në pajtim me standardet e njohura ndërkombëtarisht për mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

20. Vlerësimet lidhur me ndikimin e konfliktit në shpërnguljen e popullatës shqiptare të Kosovës sillen prej përafërsisht 800,000 deri 1.45 milion. Pas miratimit të Rezolutës 1244 (1999), shumica e shqiptarëve të Kosovës, të cilët ishin larguar, apo ishin dëbuar me forcë nga shtëpitë e tyre nga forcat serbe gjatë konfliktit, u kthyen në Kosovë.

21. Në ndërkohë, pjesëtarët e komunitetit joshqiptar-kryesisht serbët, dhe jo vetëm ata, por edhe romët dhe myslimanët sllavë si dhe shqiptarët e Kosovës të dyshuar për bashkëpunim me autoritetet serbe, u bënë shënjestër e sulmeve shumë të përhapura të grupeve të armatosura të shqiptarëve të Kosovës. Vlerësimet e tanishme lidhur me numrin e serbëve të Kosovës të zhvendosur sillen përafërsisht prej 200,000 deri 210,000. Ndërsa shumica e serbëve të Kosovës dhe joshqiptarët e tjerë të Kosovës u larguan në Serbi dhe në vendet fqinje, ata që mbetën prapa u bënë viktima të vrasjeve sistematike, rrëmbimeve, mbajtjeve arbitrare, dhunës seksuale dhe asaj të bazuar në gjini, rrahjeve dhe frikësimit.

22. Megjithëse shifrat mbesin kontestuese, vlerësohet që më shumë se 15,000 vdekje apo zhdukje ndodhën si pasojë e drejtpërdrejtë e konfliktit të Kosovës dhe gjatë tij (1998-2000). Më shumë se 3,000 shqiptarë etnikë dhe rreth 800 serbë, romë dhe pjesëtarë të komuniteteve të tjera minoritare u zhdukën gjatë kësaj periudhe. Për më shumë se gjysmën e personave të zhdukur janë gjetur dhe identifikuar mbetjet e tyre mortore deri në fund të vitit 2010, ndërsa 1,653 gjenden ende si të zhdukur në listën e Komitetit Ndërkombëtar të Kryqit të Kuq (KNKK), sipas të dhënave të muajit maj të vitit 2015.

23. Prej korrikut të vitit 1999, si pjesë e përpjekjeve për të rivendosur zbatimin e ligjit në Kosovë brenda kornizës së sundimit të ligjit, PSSP-ja u kërkoi vendeve anëtare të OKB-së që të mbështesin vendosjen brenda komponentit civil të UNMIK-ut, të policëve ndërkombëtarë prej 4,718 vetash. Policia e UNMIK-ut u ngarkua me këshillimin e KFOR-it mbi çështjet policore, derisa ata vetë të kenë numër të mjaftueshëm për të marrë krejt përgjegjësinë për zbatimin e ligjit dhe të punojnë drejt zhvillimit të Shërbimit Policor të Kosovës. Deri në shtator të vitit 1999, përafërsisht 1,100 policë ndërkombëtarë u vendosën në Kosovë në kuadër të UNMIK-ut.

24. Deri në dhjetor të vitit 2000, vendosja e Policisë së UNMIK-ut pothuajse përfundoi me 4,400 policë nga 53 vende të ndryshme dhe UNMIK-u kishte marrë primatin sa i përket përgjegjësisë për zbatimin e ligjit në të gjitha rajonet e Kosovës, përveç Mitrovicës. Sipas Raportit vjetor të Policisë së UNMIK-ut për vitin 2000, atyre u janë raportuar 351 rrëmbime, 675 vrasje dhe 115 dhunime për periudhën qershor 1999 - dhjetor 2000.

25. Për shkak të kolapsit të administrimit të drejtësisë në Kosovë, UNMIK-u në qershor të vitit 1999 themeloi një Sistem emergjent të drejtësisë. Ai përbëhej nga një numër i kufizuar gjyqtarësh dhe prokurorësh vendorë dhe ishte operacional derisa sistemi i rregullt i drejtësisë u bë operacional në janar të vitit 2000. Në shkurt të vitit 2000, UNMIK-u autorizoi emërimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve ndërkombëtarë, fillimisht në rajonin e Mitrovicës dhe më vonë në gjithë Kosovën, për të forcuar sistemin lokal të drejtësisë dhe për të garantuar paanësinë. Prej tetorit të vitit 2002, sistemi lokal i drejtësisë përbëhej prej 341 gjyqtarëve dhe prokurorëve vendorë dhe 24 ndërkombëtarë. Në janar të vitit 2003, Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së, duke i raportuar Këshillit të Sigurimit për zbatimin e Rezolutës 1244 (1999), sistemin e policisë dhe drejtësisë në Kosovë në atë kohë e definoi si sistem që "funksionon mirë" dhe "i qëndrueshëm".

26. Në korrik të vitit 1999, Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së i raportoi Këshillit të Sigurimit që UNMIK-u tashmë e konsideronte çështjen e personave të zhdukur si një shqetësim veçanërisht të madh për të drejtat e njeriut në Kosovë. Në muajin nëntor të vitit 1999, u krijua Njësiti për Personat e Zhdukur (NJPZH) brenda Policisë së UNMIK-ut, me mandat të hetojë vendndodhjen e mundshme të personave të zhdukur dhe/apo varrezave. NJPZH-ja, së bashku me Njësitin Qendror për Hetim Penal (NJQHP) të Policisë së UNMIK-ut, dhe më vonë Njësiti për Hetimin e Krimeve të Luftës (NJHKL), ishin përgjegjëse për aspektet penale të rasteve të personave të zhdukur në Kosovë. Në maj të vitit 2000, u krijua Komisioni për Gjetjen dhe Identifikimin e Viktimave (KGJIV), i udhëhequr nga UNMIK-u, për të gjetur, identifikuar dhe dorëzuar mbetjet mortore. Më 5 nëntor 2001, UNMIK-u nënshkroi dokumentin e përbashkët UNMIK-RFJ duke ritheksuar, mes tjerash, përkushtimin e tij për të zgjidhur fatin e personave të zhdukur nga të gjitha komunitetet, dhe duke pranuar se programi për zhvarrim dhe identifikim është vetëm një pjesë e aktiviteteve të lidhura me personat e zhdukur.Prej qershorit të vitit 2002, Zyra e sapoformuar për personat e zhdukur dhe mjekësi ligjore (ZPZHML) në Departamentin e Drejtësisë të UNMIK-ut (DD), u bë autoriteti i vetëm i mandatuar për të përcaktuar vendndodhjen e personave të zhdukur, t'i identifikojë mbetjet e tyre mortore dhe t'ua kthejë ato familjes së të zhdukurit. Duke filluar nga viti 2001, në bazë të Memorandumit të Mirëkuptimit (MM) ndërmjet UNMIK-ut dhe Komisionit Ndërkombëtar për Persona të Zhdukur me seli në Sarajevë (KNPZH), i plotësuar nga një marrëveshje tjetër në vitin 2003, identifikimi i mbetjeve mortore u krye nga KNPZH-ja përmes testit të ADN-së.

27. Më 9 dhjetor 2008, përgjegjësia e UNMIK-ut në lidhje me policinë dhe drejtësinë në Kosovë përfundoi me Misionin e Bashkimit Evropian për Sundim të Ligjit në Kosovë (EULEX), i cili mori kontrollin e plotë operacional në fushën e sundimit të ligjit, pasi që kryetari i Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara më 26 nëntor 2008 (S/PRST/2008/44), nxori Deklaratën që mirëpriste angazhimin e vazhdueshëm të Bashkimit Evropian në Kosovë.

28. Po të njëjtën ditë, UNMIK-u dhe EULEX-i nënshkruan një MM mbi modalitetet dhe të drejtat dhe obligimet përkatëse që dalin nga transferimi prej UNMIK-ut tek EULEX-i, i lëndëve dhe dosjeve përkatëse të cilat përfshinin hetimet, ndjekjet penale në vijim dhe aktivitetet e tjera të ndërmarra nga prokurorët ndërkombëtarë të UNMIK-ut. Menjëherë pas kësaj, marrëveshje të ngjashme u nënshkruan në lidhje me dosjet e mbajtura nga gjyqtarët ndërkombëtarë dhe Policia e UNMIK-ut. Të gjitha marrëveshjet obliguan EULEX-in të

sigurojë qasje nga UNMIK-u në dokumentet që ndërlidhen me veprimet që autoritetet e UNMIK-ut i kanë ndërmarrë më parë. Në periudhën 9 dhjetor 2008 deri më 30 mars 2009, të gjitha dosjet me lëndë penale të mbajtura nga DD i UNMIK-ut dhe Policia e UNMIK-ut, iu dorëzuan EULEX-it.

B. Rrethanat që ndërlidhen me zhdukjen dhe vrasjen e znj. Milevka Ristić[3] (lënda nr. 224/09), dhe z.Mirko Ristiq (lënda nr. 225/09), znj.Jovanka Ristiq (lënda nr. 343/09) dhe z.Anxhellko Ristiq (lënda nr. 344/09).

29. Ankuesi i parë **(**lëndët nr. 224/09 dhe 225/09) është djali i z. Mirko Ristiq dhe znj. Milevka Ristiq. Ankuesi i dytë (lëndët nr. 343/09 dhe 344/09) është djali i znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq.

Zhdukja dhe vrasja e znj.Milevka Ristiq dhe z. Mirko Ristiq (lëndët nr. 224/09 dhe 225/09)

30. Ankuesi i parë deklaron se znj.MilevkaRistiq dhe z.MirkoRistiqjanë rrëmbyer në qershor të vitit 1999 në shtëpinë e tyre në fshatin Dvoran, Komuna e Suharekës. Ai deklaron se ai ishte informuar se ata ishin "burgosur dhe dërguar në fabrikën Zelengora"në fshatin Mushtisht, ku gjendej një kamp i improvizuar. Ata nuk janë parë më të gjallë.

31. Ankuesi deklaron se ai e kontaktoi KNKK-në në Beograd lidhur me rrëmbimin e prindërve të tij, më 9 nëntor 1999. Emrat e viktimave gjenden në bazën e të dhënave të përpiluar nga ZPZHML e UNMIK-ut[4], si dhe në listat e personave të zhdukur që KNKK ia dërgoi UNMIK-ut më 12 tetor 2001, 29 janar 2002dhe 11 shkurt 2002.[5]

32. Në shënimet në lidhje me z. Mirko Ristiq dhe znj.Milevka Ristiq në bazën e të dhënave 'online' të mbajtur nga KNPZH[6] në pjesët relevante thuhet: "Janë mbledhur mostra të mjaftueshme për referencë" dhe "KNPZH i ka ofruar informata për këtë person të zhdukur institucionit të autorizuar më 27.01. 2006" dhe [përkatësisht] më "13.09.22004. Për të marrë informata të tjera, kontaktoni selinë e EULEX-it në Kosovë".

33. Më 7 prill 2006, mbetjet mortore të të dyve znj.Milevka Ristiq dhe z. Mirko Ristiqi janë dorëzuar familjes Ristiq nga Policia e UNMIK-ut.

Zhdukja dhe vrasja e znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq (lëndët nr. 343/09 dhe 344/09)

34. Ankuesi i dytë deklaron se znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq janë rrëmbyer në shtëpinë e tyre në fshatin Dvoran, Komuna e Suharekës, në qershor të vitit 1999. Ata nuk janë parë më të gjallë.

---

[3]Dosja i kady referime të shpeshta "Milevka" dhe "Mileva", e që është personi i njëjtë.
[4]Baza e tëdhënave e ZPZHML-së nuk është e hapur për publikun.Paneli kishte qasje në lidhje me këtë rast më 3 shtator 2015.
[5]Baza e të dhënave e KNKK-së është në dispozicion në: http://familylinks.icrc.org/kosovo/en/pages/search-persons.aspx (e qasur më 3 shtator 2015).
[6]Baza e tëdhënave e KNPZH-së është një burim elektronik në dispozicion në: http://www.ic-mp.org/fdmsweb/index.php?w=mp_details&l=en (e qasur më 3 shtator2015).

35. Ankuesi deklaron se rrëmbimi i është raportuar Policisë së UNMIK-ut dhe po ashtu KNKK-së dhe Kryqit të Kuq të Serbisë. Emrat e znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq gjenden në bazën e të dhënave të përpiluar nga ZPZHML e UNMIK-ut si dhe në listat e personave të zhdukur që KNKK ia dërgoi UNMIK-ut më 12 tetor 2001, 29 janar 2002 dhe 11 shkurt 2002.

36. Në shënimet në lidhje me të dy z.Mirko Ristiq dhe znj.Jovanka Ristiq në bazën e të dhënave 'online' të mbajtur nga KNPZH në pjesët relevante thuhet: "Janë mbledhur mostra të mjaftueshme për referencë" dhe "KNPZH i ka ofruar informata për këtë person të zhdukur institucionit të autorizuar më 11-10-2004. Për të marrë informata të tjera, kontaktoni selinë e EULEX-it në Kosovë".

37. Mbetjet mortore të znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq i janë kthyer ankuesit të dytë, z.Stanoje Ristiq,më 25 mars 2005.

Hapja e dosjeve relevante

38. Në rastin aktual, Paneli pranoi nga UNMIK-u kopjet e dokumenteve që më parë ishin mbajtur nga ish-ZPZHML e UNMIK-ut dhe nga NJHKL e Policisë së UNMIK-ut. Paneli thekson se UNMIK-u e ka konfirmuar se të gjitha dokumentet në dispozicion të tij janë ofruar(shih § 16 më lart).

39. Për sa i përket publikimit të informatave që përmbajnë dosjet, Paneli rikujton që UNMIK-u i ka vënë në dispozicion dosjet për hetim për t'u shqyrtuar nga Paneli nën një zotim për konfidencialitet. Në lidhje me këtë, Paneli duhet të qartësojë që megjithëse vlerësimi i dosjes aktuale rrjedh nga një shqyrtim i plotë i dokumentacionit në dispozicion, vetëm informata të limituara që ekzistojnë aty janë publikuar. Prandaj, një përmbledhje e hapave të ndërmarrë nga autoritetet e hetuesisë është dhënë në paragrafët në vijim.

Dosja e ZPZHML-së

40. Dokumentet e para në dosje janë katër formularë, pa datë, të KNKK-së për identifikim të viktimës në gjuhën serbe për znj.Milevka Ristiq, z.Mirko Ristiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq:

- Formulari në lidhje me znj.Milevka Ristiq, me sa duket i plotësuar nga KNKK-ja, i bashkëngjitur në lëndën nr. BLG-802750, ofron përshkrimin e saj të shkurtër fizik, dhe përmendet burri i saj si një person, i cili është zhdukur me të nga shtëpia e tyre familjare si dhe ofron emrin dhe detajet për kontakt të motrës së saj dhe djalit të saj, ankuesit në rastin e saj, z.Vekosllav Ristiq, si i afërm i saj. Formulari është i ndërlidhur me lëndën e NJPZH-së nr. 2002-000539. Në formular përmendet data e zhdukjes së saj si 11 qershori i vitit 1999.
- Formulari në lidhje me z.Mirko Ristiq, me sa duket i plotësuar nga KNKK-ja, i bashkëngjitur në lëndën nr. BLG-802750, ofron përshkrimin e tij të shkurtër, dhe përmendet gruaja e tij si një person i zhdukur, e cila është zhdukur me të nga shtëpia e tyre familjare, si dhe ofron emrat dhe detajet për kontakt të vëllait të tij dhe djalit të tij, ankuesit në rastin e tij, z. Vekosllav Ristiq, si i afërm i tij. Në formular përmendet data e zhdukjes së

tij si 11 qershori i vitit 1999. Një kopje e librezës së tij shëndetësore është përfshirë në formular.

- Formulari në lidhje me znj.Jovanka Ristiq, me sa duket i plotësuar nga KNKK-ja, i bashkëngjitur në lëndën nr. BLG-802865, ofron përshkrimin e saj fizik, dhe përmendet burri i saj, z.Anxhellko Ristiq, z.Mirko Ristiq dhe znj.Milevka Ristiq si persona të cilët u zhdukën me të dhe ofron emrin dhe detajet për kontakt të vëllait të saj dhe të djalit të saj, ankuesit në rastin e saj, z.Stanoje Ristiq, si i afërm i saj. Formulari është i ndërlidhur me lëndën e NJPZH-së nr. 2000-001374 dhe përmban një fotografi të saj. Në formular përmendet data e zhdukjes së saj si qershori i vitit 1999.
- Formulari në lidhje me z. Anxhellko Ristiq, me sa duket i plotësuar nga KNKK-ja, për lëndën nr. BLG-802865, ofron përshkrimin e tij të shkurtër fizik, dhe përmendet gruaja e tij, znj.Jovanka Ristiq, znj.Milevka Ristiq dhe z.Mirko Ristiq si persona të cilët u zhdukën me të dhe ofron emrin dhe detajet për kontakt të motrës së tij dhe të djalit të tij, ankuesit në rastin e tij, z.Stanoje Ristiq, si i afërm i tij. Formulari është i ndërlidhur me lëndën e NJPZH-së nr. 2000-001374 dhe përmban një fotografi të tij. Në formular përmendet data e zhdukjes së tij si qershori i vitit 1999.

41. Dokumentet e tjera në dosje janë versionet në gjuhën angleze të formularëve për identifikim të viktimës për znj.Milevka Ristiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq. Nuk ka asnjë version në gjuhën angleze për z.Mirko Ristiq. Formularët përmbajnë informatat e njëjta si versionet në gjuhën serbe, me përjashtim që data e zhdukjes për Milevka Ristiqin përmendet 11 gushti i vitit 1999.[7]

42. Dosja, po ashtu, përmban raporte për vazhdim të rastit të NJPZH-së për z.MirkoRistiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq[8]:

- Raporti në lidhje me z.Mirko Ristiq, i bashkëngjitur në lëndën e NJPZH-së nr. 2002-000542,i ka dy shënime, secili i datës 14 qershor të vitit 2002, në të cilat thuhet "Input DB – OK" dhe "Input DVI – OK".

- Raporti në lidhje me znj.Jovanka Ristiq, i bashkëngjitur në lëndën e NJPZH-së nr. 2000-001374, i ka katër shënime. Në shënimin e parë, të datës 18 tetor të vitit 2000, thuhet "Input OK", në shënimin e dytë të datës 01 shkurt 2002,thuhet "Input DVI – OK (për Anxhellkon)", në shënimin e tretë dhe të katërt, të dyja të datës 17 qershor 2002 thuhet "Input shtesë DB – OK" dhe "Input DVI – OK".

- Ekzistojnë dy raporte në lidhje me z. Anxhellko Ristiq. I pari është i bashkëngjitur në lëndën e NJPZH-së nr. 2000-001374 dhe përmban dy shënime, secili i datës 17 qershor të vitit 2002, në të cilat thuhet "Input shtesë DB – OK" dhe Input shtesë DVI – OK". Raporti i dytë për vazhdim të rastit është pa datë dhe në të thuhet "Ankuesi ishte i pranishëm për të

[7]Kjo mund të jetë për shkak të faktit që kopja e formularit për identifikim të viktimës në gjuhën serbe e znj.Milevka Ristiq është vështirë të lexohet dhe mund të ketë qenë lexuar gabimisht nga përkthyesi.
[8]Nuk ka raporte hetimore në dosje në lidhje me znj.Milevka Ristiq dhe dosja hetimore lidhur me z. Anxhellko Ristiq është bashkuar me atë të gruas së tij, znj. Jovanka Ristiq.

bërë një raport për person të zhdukur" dhe përfshin emrin dhe detajet për kontakt të ankuesit, z.Stanoje Ristiq. Raporti ofron emrin, informatat e shkurtra biografike dhe detajet e zhdukjes së z.Anxhellko Ristiq.

43. Dosja përmban dy dokumente të titulluara "RAPORT I NJPZH-së", të dyja të datës 26 nëntor të vitit 2004, në lidhje me z.Mirko Ristiq dhe znj.Jovanka Ristiq. Dokumentet ofrojnë informata themelore biografike për të dy personat. Rubrika e titulluar "mënyra" është e zbrazët për z.Mirko Ristiq ndërsa në atë për znj.Ristiq thuhet "[Personi i zhdukur] u largua nga fshati. Nuk ka asnjë informatë tjetër në dispozicion."

44. Dosja përmban disa dokumente, të cilat kanë të bëjnë me gjetjen dhe identifikimin e mbetjeve mortore të znj.Milevka Ristiq, z.Mirko Ristiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq. Siç duket mbetjet mortore fillimisht ishin gjetur dhe pastaj ishin varrosur në një varrezë në një vend të përmendur si "Siroko" në Suharekë. Më pas, të gjitha mbetjet mortore me sa duket ishin rizhvarrosur nga vendi i njëjtë në dhjetor të vitit 2003, që ishte koduar YMG: Dokumentet në lidhje me viktimat në këtë rast të cilat gjenden në dosje janë:

- Dokumentacioni në lidhje me znj.Milevka Ristiq është i datës 13 dhjetor 2003 dhe përfshin një raport të autopsisë për mbetjet nr.YMG68-1B. Në raportin e autopsisë thuhet se shkaktarë të vdekjes ishin "Plagët nga e shtëna me armë zjarri në qafë dhe gjoks." Ekziston një raport i ADN-së i KNPZH-së, i datës 30 gusht 2004, që konfirmon se mbetjet mortore janë ato të znj.Milevka Ristiq. Është, po ashtu, një formular i UNMIK-ut për konfirmim të identitetit, i datës 5 tetor 2004, për lëndën e NJPZH-së nr. 2002-000539, që konfirmon se mbetjet mortore janë të znj.Milevka Ristiq. Aty është një certifikatë e vdekjes e UNMIK-ut, e datës 5 tetor 2004, në të cilën thuhet se vdekja e znj.Milevka Ristiq ndodhi para 26 gushtit të vitit 1999. Më në fund, është një dokument, pa datë, i titulluar "Vizitë familjes" në të cilin thuhet se mbetjet mortore të znj.Milekva Ristiq i janë dorëzuar djalit të saj, z.Vekosllav Ristiq, më 7 prill 2006.

- Dokumentacioni në lidhje me z.MirkoRistiq, është i datës 13 dhjetor 2003 dhe përfshin një raport të autopsisë për mbetjet nr. YMG37-001BP. Në raportin e autopsisë thuhet se shkaktari i vdekjes "Nuk ishte konstatuar." Ekziston një raport i ADN-së i KNPZH-së, i datës 13 janar 2006, që konfirmon se mbetjet mortore janë të z.Mirko Ristiq. Është, po ashtu, një formular i UNMIK-ut për konfirmim të identitetit, i datës 6 shkurt 2006, për lëndën e NJPZH-së nr. 2002-000542, që konfirmon se mbetjet mortore janë të z.Mirko Ristiq. Aty është një certifikatë e vdekjes e UNMIK-ut, e datës 6 shkurt 2006, në të cilën thuhet se vdekja e z.Mirko Ristiq ndodhi para 26 gushtit të vitit 1999. Më në fund, është një dokument, pa datë, i titulluar "Vizitë familjes"dhe një dokument për dorëzim të mbetjeve mortore, i datës 7 prill 2006, në të cilin thuhet se mbetjet mortore të z.Mirko Ristiq i janë dorëzuar djalit të tij, ankuesit z. Vekosllav Ristiq, po të njëjtën ditë.

- Dokumentacioni në lidhje me znj.Jovanka Ristiq, është i datës 13 dhjetor 2003 dhe përfshin një raport të autopsisë për mbetjet nr. YMG58-001B. Në raportin e autopsisë thuhet se shkaktari i vdekjes "Nuk ishte konstatuar." Ekziston një raport i ADN-së i KNPZH-së, i datës "11/03/2004", që konfirmon se mbetjet mortore janë të znj.Jovanka Ristiq. Është, po ashtu, një formular i UNMIK-ut për konfirmim të identitetit, i datës 25 nëntor 2004, për

lëndën e NJPZH-së nr. 2000-011374, i përfshirë në dosjen për znj. Jovanka Ristiq që konfirmon se mbetjet mortore janë të saj. Aty është një certifikatë e vdekjes e UNMIK-ut, e datës 25 nëntor 2004, në të cilën thuhet se vdekja e znj.Jovanka Ristiqit ndodhi para tetorit të vitit 1999. Më në fund, është një dokument i UNMIK-ut i titulluar "Vizitë familjes"dhe një dokument për dorëzim të mbetjeve mortore, i datës 25 mars 2005, në të cilin thuhet se mbetjet mortore të znj.Jovanka Ristiq i janë dorëzuar djalit të saj, ankuesit z.Stanoje Ristiq, po të njëjtën ditë.

- Dokumentacioni në lidhje me z. Anxhellko Ristiq, është i datës 12 dhjetor 2003 dhe përfshin një raport të autopsisë për mbetjet nr. YMG41-001B. Në raportin e autopsisë thuhet se shkaktari i vdekjes ishte "Plaga nga e shtëna me armë zjarri në kokë." Ekziston një raport i ADN-së i KNPZH-së, i datës "11/03/2004", që konfirmon se mbetjet mortore janë të z. Anxhellko Ristiq. Është, po ashtu, një formular i UNMIK-ut për konfirmim të identitetit, i datës 25 nëntor 2004, për lëndën e NJPZH-së nr. 2000-011374, i përfshirë në dosje që konfirmon se mbetjet mortore janë të z.Anxhellko Ristiq. Aty është një certifikatë e vdekjes e UNMIK-ut, e datës 25 nëntor 2004, në të cilën thuhet se vdekja e z. Anxhellko Ristiq ndodhi para tetorit të vitit 1999. Më në fund, është një dokument i titulluar "Vizitë familjes" dhe një dokument për dorëzim të mbetjeve mortore, i datës 25 mars 2005, në të cilin thuhet se mbetjet mortore të z. Anxhellko Ristiqit i janë dorëzuar djalit të tij, ankuesit z. Stanoje Ristiq, po të njëjtën ditë.

Dosjet e NJHKL-së për z.Mirko Ristiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z.Anxhellko Ristiq

45. Dosja, po ashtu, përmban tri dokumente të NJHKL-së të titulluara"Raport i hetimit ante-mortem" për z.Mirko Ristiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z.Anxhellko Ristiq:

- Raporti në lidhje me z.Mirko Ristiq është i ndërlidhur me lëndën për rastin të NJPZH-së nr.2002-000542 dhe mban datën 24 dhjetor 2004. Në raport thuhet se "Më 11 qershor 1999 personi i zhdukur (PZH), Mirko Ristiq u largua nga fshati i tij së bashku me Anxhellko Ristiqin, Jovanka Ristiqin dhe Mileva Ristiqin dhe nuk u kthye më. Ky rast i është raportuar [KNKK-së] dhe është regjistruar nga KNKK-ja me nr. ICRC/BGL-802750-02..."Në rubrikën "Hetimi i mëtejmë", në raport thuhet: "Hetimi ka pasur për qëllim që të zbulojë se si është zhdukur viktima, cili ishte shkaktari i mundshëm i zhdukjes së tij, kush ishte i përfshirë në këtë incident, etj.Informacioni i vetëm në dispozicion është se PZH u largua nga fshati Dvoran i Komunës së Suharekës më 11 qershor 1999 dhe nuk u kthye më në shtëpinë e tij. I nënshkruari më poshtë provoi t'i kontaktojë të afërmit e personit të zhdukur por kjo nuk ishte e mundshme, pasi personat nuk ishin në dispozicion madje edhe përmes telefonit. Nuk ka asnjë dëshmitar në dispozicion, për momentin, për këtë rast. **Ky rast kërkon hetim të mëtejmë**". Në përfundim të raportit thuhet "Pas hetimeve, është e pamundshme në këtë kohë të gjendet një dëshmitar i paanshëm. Nuk ka asnjë informatë që çon kah gjetja e mundshme e PZH-së. Ky rast duhet të mbetet i hapur **në zhvillim e sipër** në kuadër të NJKL-së" (Theksi në versionin origjinal).

- Raporti në lidhje me znj.Jovanka Ristiq është i ndërlidhur me lëndën për rastin të NJPZH-së nr. 2000-001374 dhe mban datën 24 dhjetor 2004. Raporti ofron detajet e njëjta hetimore

si ato që përmbante raporti i përshkruar më lart për z.Mirko Ristiq, duke përdorur formulimin e njëjtë.

- Dosja për z. Anxhellko Ristiq përmban raportin e njëjtë të hetimit ante-mortem të NJHKL-së si ai i znj. Jovanka Ristiq.

46. Ekzistojnë dy dokumente të titulluara "Detaje për hetimin" në lidhje me z.Mirko Ristiq ndaras dhe znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq bashkë, të dyja të datës 25 dhjetor 2004, që përmbajnë emrat e të gjithë tre personave dhe referimet e ndërlidhura me numrat e tyre përkatës në lëndën e KNKK-së. Në rubrikën për shënimet e hetuesit thuhet "Shih raportin e het.".Ekziston një version më i vonshëm i dokumentit të njëjtë, i datës 25 mars 2005, që përmban detajet e njëjta me disa formulime shtesë në shënimet e hetuesit, në të cilat thuhet "[Personi i zhdukur] 2000-001374 (Anxhellko RISTIQ) është identifikuar pozitivisht dhe i është dorëzuar familjes…Nuk ka informata të tjera për [Personat tjerë të zhdukur] në këtë rast."

Dosjet e NJHKL-së vetëm në lidhje me znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq

47. Dosja e NJHKL-së për znj.Jovanka Ristiq dhe z.Anxhellko Ristiq përmban një numër dokumentesh që nuk janë përfshirë në dosjen për znj.Milevka Ristiq dhe z.Mirko Ristiq. Kjo përfshin një memorandum, të datës 6 dhjetor 2001, të një komunikimi në kuadër të NJHKL-së, në lidhje me një rast të veçantë që përfshin një vrasje në komunën e njëjtë. Në memorandum përmendet se një prift lokal serb ofroi një listë me emrat e personave të tjerë nga zona, të cilët ishin akoma të zhdukur dhe është e bashkëngjitur lista në gjuhën serbe e titulluar "Lista e serbëve që qëndruan në rajonin e Komunës së Suharekës (pas datës 13.06.1999)". Ekziston një version në gjuhën angleze i listës që përmban 22 emra, duke përfshirë ata të të gjithë katër personave të zhdukur në këtë rast, së bashku me numrat korrespondues të shkruar me dorë të NJPZH-së që janë shkruar pranë emrave. Ekziston, po ashtu një memorandum shoqërues, i datës 30 shtator 2003, në të cilin thuhet se ishte bërë një kërkim në bazën e të dhënave të NJPZH-së për listën e njëjtë të emrave, dhe në të cilën është gjetur se përmban 13 përputhje emrash nga 22 emra. Emrat e znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq nuk i kanë numrat për rastin të NJPZH-së pranë tyre.

48. Në dosje janë, po ashtu, disa memorandume me informata për personat të cilët u zhdukën në konfliktin e Kosovës, siç i janë dërguar NJPZH-së së UNMIK-ut nga KNKK-ja. Në mesin e tyre, është një memorandum i datës 22 dhjetor 2001, në të cilin KNKK-ja ia përcolli NJPZH-së së UNMIK-ut një listë, që përfshinte emrat e znj. Milevka Ristiq, z.Mirko Ristiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq. E bashkëngjitur në memorandumin tjetër, të datës 29 janar 2002, është një listë e azhurnuar e personave të zhdukur, e cila po ashtu përfshin emrat e të gjithë katër personave të zhdukur në këtë rast.

49. Dosja përmban një memorandum, të datës 15 mars 2004, që NJQHP e UNMIK-ut ia dërgoi Drejtorisë për çështje administrative të UNMIK-ut i titulluar "Lëshimi i të dhënave të Drejtorisë për çështje administrative/Regjistrit qendror civil për hetime penale të Policisë së UNMIK-ut." Memorandumi ofron një listë prej 11 emrash, duke përfshirë ata të znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq dhe në të thuhet "Të gjithë jetonin në fshatin Mushtisht,

Suharekë …Ju lutemi kërkoni me respekt dhënien e adresave, gjurmëve të gishtërinjve dhe fotografisë së personit/personave të lartpërmendur.” Është një shënim me dorë në fund të dokumentit në të cilin thuhet “Shënim: Nuk ka asnjë përgjigje nga 01.04.2004”.

50. Dosja, po ashtu, përmban një kopje të një publikimi të Qendrës për të Drejtën Humanitare, i titulluar “Rrëmbimi dhe zhdukja e joshqiptarëve në Kosovë.”Emrat dhe datat e lindjes të të gjithë katër personave të zhdukur janë përfshirë në raport dhe janë vënë në listë së bashku me tekstin në vijim; “Serbët, nga Dvorani, Komuna e Suharekës – u zhdukën më 11 qershor 1999.”

51. Dosja përmban më tutje një raport të analizës së rastit të NJHKL-së, i datës15 shtator 2008, për lëndën nr.2000-001374 lidhur me znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq. Në rubrikat “Numri i përgjithshëm i personave të zhdukur”, në raport thuhet “2”. Në rubrikën “Komentet e zyrtarit që shqyrtoi rastin” në raport thuhet: “Më 11/06/1999 [Personat e zhdukur] u larguan nga fshati Dvoran i Komunës së Suharekës. Në bazën e të dhënave të ZPZHML-së thuhet se mbetjet mortore janë identifikuar dhe janë kthyer më 25.03.2005. Rasti është mbyllur. Duke qenë se ky rast është një rast për krime lufte, hetimet e NJKL-së mund të vazhdojnë më tutje”.

III. ANKESAT

52. Ankuesit ankohen rreth dështimit të pretenduar të UNMIK-ut që të hetojë si duhet zhdukjen dhe vrasjen e znj. MilevkaRistiq, z. MirkoRistiq, znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq. Në lidhje me këtë, Paneli mendon që ankuesit mbështeten në shkeljen e obligimit procedural të nenit 2 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ).

IV. LIGJI

A. Shkelja e pretenduar e obligimit procedural sipas nenit 2 të KEDNJ-së

1. Fusha për t’u shqyrtuar nga Paneli

53. Para se ta shqyrtojë bazueshmërinë e ankesave, Paneli duhet ta qartësojë fushën e shqyrtimit.

54. Në përcaktimin e asaj nëse konsideron që ka pasur një shkelje të nenit 2 (obligimi procedural) të KEDNJ-së, Paneli është i vetëdijshëm për praktikën ekzistuese gjyqësore, veçanërisht atë të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Megjithatë, Paneli është gjithashtu i vetëdijshëm që ankesat para tij dallojnë në disa mënyra domethënëse nga ato të paraqitura para asaj gjykate. E para, i padituri nuk është një shtet, por një administratë e përkohshme ndërkombëtare në një territor me mandat që t’i ushtrojë përkohësisht përgjegjësitë në Kosovë. Asnjë përgjegjësi nuk i bie UNMIK-ut sa u përket obligimeve esenciale sipas nenit 2 të KEDNJ-së. E dyta, si në një numër të kufizuar të lëndëve para Gjykatës Evropiane, ata që dyshohen të jenë përgjegjës për vrasjet dhe/apo rrëmbimet e pretenduara, janë në të gjitha rastet para Panelit me palë joshtetërore**,** kryesisht që kanë të bëjnë me konfliktin, por jo vetëm me të. Këta janë faktorët për t’u marrë parasysh nga Paneli,

meqë vlerëson obligimet pozitive procedurale të një organizate ndërqeveritare në lidhje me aktet e kryera nga palët e treta, në një territor mbi të cilin e ka kontrollin e përkohshëm legjislativ, ekzekutiv dhe gjyqësor.

55. Paneli thekson që me miratimin e Rregullores së UNMIK-ut nr. 1999/1, më 25 korrik 1999, UNMIK-u mori përsipër obligimin që t'i zbatojë standardet e njohura ndërkombëtarisht për të drejtat e njeriut gjatë ushtrimit të funksioneve të veta. Ky zotim u detajua në Rregulloren e UNMIK-ut nr. 1999/24, të 12 dhjetorit 1999, me të cilën UNMIK-u mori obligimet sipas këtyre instrumenteve për të drejtat e njeriut: Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut, Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe protokollet me të, Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike (KNDCP), Konventa Ndërkombëtare për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor, Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Grave, Konventa Kundër Torturës dhe Trajtimit apo Dënimit Tjetër Mizor, Jonjerëzor dhe Degradues dhe Konventa për të Drejtat e Fëmijëve.

56. Paneli, po ashtu, thekson që neni 1.2 i Rregullores së UNMIK-ut numër 2006/12, i 23 marsit 2006, mbi themelimin e Panelit Këshillëdhënës për të Drejtat e Njeriut siguron që Paneli "shqyrton ankesat nga çdo person apo grup individësh që pohojnë të jenë viktimë e shkeljes së të drejtave (të tyre) të njeriut nga UNMIK-u". Pra vetëm aktet apo lëshimet që i atribuohen UNMIK-ut bien brenda juridiksionit *rationepersonae* të Panelit. Në lidhje me këtë, duhet përmendur, siç është theksuar më lart, që prej 9 dhjetorit 2008 UNMIK-u nuk ushtron më autoritetin ekzekutiv mbi gjyqësinë e Kosovës dhe aparatin për zbatimin e ligjit. Prandaj, UNMIK-u nuk bart asnjë përgjegjësi për ndonjë shkelje të të drejtave të njeriut që pretendohet se janë kryer nga ato autoritete. Sa i përket ankuesve që ankohen rreth akteve që kanë ndodhur pas asaj date, ato janë jashtë juridiksionit *rationepersonae* të Panelit.

57. Po ashtu, Paneli thekson që, sa i përket juridiksionit të vet *rationemateriae*, siç vijon nga neni 1.2 i Rregullores së UNMIK-ut nr. 2006/12, ai mund t'i shqyrtojë vetëm ankesat që kanë të bëjnë me shkeljet e pretenduara të të drejtave të njeriut. Kjo nënkupton që mundet vetëm t'i shqyrtojë aktet apo lëshimet për të cilat është bërë ankesë rreth pajtueshmërisë së tyre me instrumentet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut të cekura më lart (shih § 54). Në rastin e veçantë të vrasjeve apo zhdukjeve në rrethana kërcënimi të jetës, nuk është roli i Panelit t'i zëvendësojë autoritetet kompetente për hetimin e rastit. Detyra e tij është e kufizuar në shqyrtimin e efektivitetit të hetimit penal për vrasjet dhe zhdukjet e tilla, në dritën e obligimeve procedurale që rrjedhin nga neni 2 i KEDNJ-së.

58. Paneli thekson më tutje se neni 2 i Rregullores së UNMIK-ut nr. 2006/12 siguron që Paneli ka juridiksion mbi ankesat për shkelje të pretenduara të të drejtave të njeriut "që kanë ndodhur jo më herët se 23 prill 2005 apo që rrjedhin nga faktet të cilat kanë ndodhur para kësaj date, ku këto fakte shkaktojnë një shkelje të vazhdueshme të të drejtave të njeriut". Pra, ngjarjet që kanë ndodhur para 23 prillit 2005, përgjithësisht janë jashtë juridiksionit *rationetemporis* të Panelit. Megjithatë, në rastin kur ngjarjet e tilla kanë shkaktuar një situatë të vazhdueshme, Paneli ka juridiksion t'i shqyrtojë ankesat që ndërlidhen me atë situatë (shih Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ), Dhoma e Lartë [DHL], *Varnava dhe të tjerët kundër Turqisë*, nr. 16064/90 dhe të tjerët, vendimi i gjykatës, 18 shtator 2009, §§ 147-

149; GJEDNJ, *Qiproja kundër Turqisë* [DHL], numër 25781/94, vendimi i gjykatës, 10 maj 2011, § 136, KEDNJ 2001-IV).

2. Parashtresat e palëve

59. Ankuesit në esencë pretendojnë për shkelje lidhur me mungesën e një hetimi adekuat penal për zhdukjen dhe vrasjen e anëtarëve të tyre të familjes. Ankuesit gjithashtu deklarojnë që ata nuk ishin informuar nëse fare ishte duke u zhvilluar një hetim dhe çfarë ishte rezultati.

60. PSSP-ja përgjithësisht e pranon se zhdukja e znj. Milevka Ristiq, z. Mirko Ristiq, znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq ndodhi në rrethana kërcënimi me jetë.[9]PSSP-ja thekson se në qershor të vitit 1999, menjëherë pas arritjes së KFOR-it dhe UNMIK-ut në Kosovë, situata e sigurisë ishte "e tensionuar, me një numër të incidenteve serioze penale që kishin si shënjestër serbët e Kosovës dhe shqiptarët e Kosovës, duke përfshirë rrëmbimet dhe vrasjet". Duke përmendur raportin e Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së në Këshillin e Sigurimit të Organizatës së Kombeve të Bashkuara të 12 korrikut të vitit 1999, PSSP-ja përshkruan situatën si në vijim:

> "Situata e përgjithshme në Kosovë ka qenë e tensionuar por është në stabilizim e sipër. UÇK-ja u kthye shpejt në të gjitha pjesët e Kosovës, në veçanti në jugperëndim, dhe një numër i madh i serbëve të Kosovës u larguan nga shtëpitë e tyre për të shkuar në Serbi. Derisa vala e parë e largimeve të serbëve të Kosovës ishte nxitur nga kushtet e sigurisë më parë se nga kërcënimet reale, vala e dytë e largimeve rezultoi me një numër në rritje të incidenteve të shkaktuara nga shqiptarët e Kosovës kundër serbëve të Kosovës. Në veçanti, vrasjet dhe rrëmbimet e profilit të lartë, si dhe grabitjet, zjarrvëniet e qëllimshme dhe marrja me forcë e apartamenteve kishin nxitur largimet. Ky proces tani është ngadalësuar por qytetet e tilla si Prizreni dhe Peja praktikisht janë braktisur nga serbët e Kosovës dhe qytetet si Mitrovica dhe Rahoveci janë ndarë në vija etnike.
>
> Problemi i sigurisë në Kosovë është i tillë kryesisht si rezultat i mungesës së institucioneve dhe agjencive përgjegjëse për rend dhe ligj. Shumë krime dhe padrejtësi nuk mund të ndiqen si duhet. Grupet kriminale që janë duke garuar për të marrë nën kontroll burimet e pakta tanimë janë duke e shfrytëzuar këtë zbrazëti. Derisa KFOR-i është tani përgjegjës për ruajtjen e sigurisë publike dhe të drejtës civile dhe rendit, aftësia e tij për ta bërë këtë është e kufizuar për shkak të faktit se ai akoma është në proces të ndërtimit të forcave të veta. Mungesa e një force legjitime policore, të dyja ndërkombëtare dhe lokale, ndihet thellë, prandaj kjo duhet trajtuar si një çështje prioritare."

61. Duke e pranuar se znj. Milevka Ristiq, z. Mirko Ristiq, znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq u zhdukën në rrethana kërcënimi me jetë, PSSP-ja nuk e konteston se UNMIK-u e kishte përgjegjësinë për të kryer hetim për rastin e tyre sipas nenit 2 të KEDNJ-së, pjesa procedurale. Sipas fjalëve të PSSP-së, "qëllimi esencial i hetimit të tillë [ishte] që të

[9]PSSP-ja ofroi dy përgjigje të ndara; njërën në lidhje me znj.Milevka Ristiq dhe z.Mirko Ristiq, dhe tjetrën në lidhje me znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq.

garantojë implementim efektiv të ligjeve vendore që e mbrojnë të drejtën në jetë, siç përcaktohet me Rregulloren e UNMIK-ut nr. 1999/1 mbi Autoritetin e Administratës së Përkohshme në Kosovë, të datës 25 korrik 1999, dhe më pas, Rregulloren e UNMIK-ut 1999/24 mbi Ligjin e Aplikueshëm në Kosovë, të 12 dhjetorit të vitit 1999, të ndryshuar."

62. PSSP-ja nënvizon se ankuesi nuk pretendon për shkelje të pjesës esenciale të nenit 2,por më parë të elementit procedural. PSSP-ja thekson se "obligimi procedural sipas nenit 2 është esencialisht i dyfishtë: (i) obligim për të përcaktuar përmes hetimit fatin dhe/apo vendndodhjen e personit të zhdukur; dhe (ii) obligim për të kryer hetim që është në gjendje të përcaktojë nëse vdekja ishte shkaktuar në mënyrë të paligjshme dhe që çon kah identifikimi dhe dënimi i atyre që janë përgjegjës për zhdukjen dhe/apo vdekjen e personit(ve) të zhdukur."

63. PSSP-ja më tutje thekson që kur vendoset për kërkesat sipas nenit 2, pjesa procedurale, duhet pasur parasysh që të mos ngarkohet barrë e papërballueshme apo joproporcionale mbi UNMIK-un. Në lidhje me këtë, PSSP-ja rikujton gjykimin e 15 shkurtit të vitit 2011, të dhënë nga Gjykata Evropiane për të Drejta të Njeriut në rastin *Paliq kundër Bosnjë e Hercegovinës*, duke theksuar paragrafin 70:

> "Gjykata merr parasysh situatën komplekse në Bosnjë e Hercegovinë, veçanërisht dhjetë vjetët e para pas luftës. Në situatë të tillë pas konflikti, ajo që arrin në barrë të papërballueshme dhe/apo joproporcionale duhet të matet nga faktet dhe konteksti shumë i veçantë. Në lidhje me këtë, Gjykata thekson që më shumë se 100,000 njerëz u vranë, pothuajse 30,000 njerëz u zhdukën dhe më shumë se dy milionë njerëz u zhvendosën gjatë luftës në Bosnjë e Hercegovinë. Duhej bërë zgjedhje të paevitueshme sa i përket prioriteteve dhe burimeve të pasluftës. Veç kësaj, pas një lufte të gjatë dhe brutale, Bosnjë e Hercegovina bëri një rishikim fundamental të strukturës së saj të brendshme dhe sistemit politik: u formuan entitetet dhe kantonet në pajtim me Marrëveshjen e Paqes së Dejtonit, u paraqitën marrëveshjet për ndarjen e pushtetit me qëllim të sigurimit të barazisë efektive ndërmjet "popujve konstituivë" në shoqërinë e pas konfliktit (shih *Sejdiq dhe Finci kundër Bosnjë e Hercegovinës* [DHL], nr. 27996/06 dhe 34836/06, KEDNJ 2009-...), duhej krijuar institucione të reja dhe ato ekzistueset duhej ristrukturuar. Pak ngurrim nga ana e ish-palëve ndërluftuese për të punuar me ato institucione të reja mund të pritej në periudhën e pas luftës, siç dëshmohet në rastin aktual. Ndërsa është e vështirë të përcaktohet me saktësi se kur ky proces saktësisht përfundoi, Gjykata konsideron se sistemi ligjor vendor është dashur të arrijë që të bëhej i aftë të merret me zhdukjet dhe shkeljet tjera serioze të së drejtës ndërkombëtare humanitare deri në vitin 2005, pas verifikimit gjithëpërfshirës të emërimit në polici dhe gjyqësi dhe themelimit të sektorëve për krime lufte në Bosnjë e Hercegovinë. Duke marrë parasysh krejt këtë dhe meqë nuk ka pasur periudhë substanciale të mosaktivitetit pas vitit 2005 nga ana e autoriteteve vendore në rastin aktual, Gjykata konkludon se, në rrethanat e marrjes së kohës materiale, hetimi penal vendor mund të konsiderohet se është kryer me shpejtësi dhe ekspeditivitet të arsyeshëm."

64. Sipas mendimit të PSSP-së, situatën të cilën UNMIK-u e hasi në Kosovë "prej vitit 1999 deri më 2008" ishte "në shumicën e aspekteve e ngjashme me përvojën në Bosnjë e Hercegovinë prej vitit 1995 deri më 2005".

65. PSSP-ja thekson se gjatë konfliktit të Kosovës mijëra njerëz u zhdukën, së paku 800,000 njerëz u zhvendosën dhe mijëra u vranë. Shumë nga personat e zhdukur u rrëmbyen, u vranë dhe u varrosën në varre të pashënuara brenda apo jashtë Kosovës, gjë që e bëri shumë të vështirë të gjendet vendndodhja dhe marrjen e mbetjeve të tyre mortore.

66. Në qershor të vitit 2002, UNMIK themeloi ZPZHML-në me mandat që të përcaktojë fatin e të të zhdukurve; megjithatë puna e saj hasi në shumë sfida në fillim të operacioneve, për shkak të punës më parë të bërë kryesisht nga palët, të pavarura nga UNMIK-u. Në veçanti, PSSP-ja thekson që mbledhja e dëshmive për krime të luftës filloi me arritjen e NATO-s në vitin 1999 me ekipe të pavarura nga disa shtete që vepronin nën bashkërendimin e lirë të TNPJ-së. Mungesa e procedurave standarde të operimit apo centralizimit çoi te problemet me dëshmitë e mbledhura në këtë fazë. Në vitin 2000, TNPJ-ja ndërmori një operacion të madh të centralizuar të mjekësisë ligjore, me bazë në morgun e Rahovecit, me procedura standarde operuese për të gjitha ekipet e mjekësisë ligjore përveç atij britanik, i cili operoi në mënyrë të pavarur jashtë Prishtinës. PSSP-ja deklaron që, në përpjekje për të demonstruar se krimet ishin sistematike dhe gjithëpërfshirëse, ekipet e TNPJ-së kryen autopsitë në sa më shumë trupa që ishte e mundshme, duke kryer pak apo aspak punë identifikuese; për më tepër, trupat e paidentifikuar të zhvarrosura në vitin 1999, u rivarrosën në vende ende të panjohura për ZPZHML-në. Pasi TNPJ-ja përfundoi punën e vet në vitin 2000, NJPZH-ja e Policisë së UNMIK-ut vazhdoi hetimet në shkallë të vogël për personat e zhdukur "ex-officio, pa ndonjë strategji më të gjerë ndjekëse". Si pasojë, u mblodh një sasi e madhe e informatave të pastrukturuara.

67. PSSP-ja thekson që gjetja dhe identifikimi i të zhdukurve në këtë kontekst siç është përshkruar më lart ishte shumë e vështirë dhe detyrë që merrte kohë. Ai thekson më tutje se numri i personave të kthyer dhe identifikuar nga ZPZHML-ja është "dëshmi e vrullit të punës së saj ndërmjet viteve 2002-2008" dhe se "vazhdohej me gjetjen e më shumë trupave në vendet e varrimit dhe me bërjen e më shumë identifikimeve dhe kthimeve të trupave tek anëtarët e familjes duke u bazuar shpesh në informatat që përmbanin dosjet e ZPZHML-së së UNMIK-ut". PSSP-ja thotë në vazhdim se "prandaj, është e qartë që procesi i krijimit të një sistemi të aftë të merret në mënyrë efektive me zhdukjet dhe shkeljet e tjera serioze të së drejtës ndërkombëtare humanitare ka qenë në rritje" në Kosovë siç paraqitet në rastin *Paliq*, të përmendur më lart. PSSP-ja thekson më tutje se ky proces varej "nga një numër i palëve dhe jo vetëm nga UNMIK-u, sikur Komisioni Ndërkombëtar për Persona të Zhdukur, Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq dhe organizatat lokale për personat e zhdukur."

68. PSSP-ja më tutje argumenton që rrënjësore për të kryer hetime efektive është një forcë policore profesionale, e trajnuar mirë dhe e pajisur mirë dhe se një forcë e tillë nuk ka ekzistuar në Kosovë pas konfliktit. Në vakuumin për kryerjen e detyrave policore pas përfundimit të konfliktit, UNMIK-u duhej të ndërtonte një Shërbim të ri Policor të Kosovës nga zeroja, një detyrë e gjatë dhe sfiduese e cila, sipas PSSP-së, akoma është në progres. PSSP-ja po ashtu deklaron që Policia e UNMIK-ut hasi në sfida të shumta në ushtrimin e

funksioneve për zbatimin e ligjit që gradualisht iu bartën nga KFOR-i në vitin 1999-2000. Në lidhje me këtë, ai përmend Raportin vjetor të Policisë së UNMIK-ut të vitit 2000, që përshkruan situatën si në vijim:

> "Policia e UNMIK-ut duhej të merrej me pasojat e luftës, trupat e vdekur dhe shtëpitë e plaçkitura dhe të djegura. Dhuna etnike shpërtheu përmes dëbimeve ilegale, marrjes me forcë të pronave, djegies së shtëpive dhe dhunës fizike kundër komuniteteve në gjithë Kosovën. Temperamentet dhe tensionet ishin të larta ndërmjet të gjitha grupeve etnike, të rënduara nga raportet për personat e humbur dhe të vdekur. U bë imperativ për Policinë e UNMIK-ut që të krijojë rendin dhe të ndërtojë shpejt një strukturë për të regjistruar dhe hetuar krimet.
>
> E gjithë kjo duhej të bëhej me burime të kufizuara fizike dhe njerëzore. Duke qenë misioni i parë ekzekutiv në historinë e OKB-së, koncepti, planifikimi dhe zbatimi zhvilloheshin në terren. Me 20 nacionalitete të ndryshme kontribuuese në fillim, ishte një detyrë shumë sfiduese për drejtuesit e policisë të krijojnë praktika të përgjithshme për rezultate optimale në një ambient me rrezik të lartë."

69. PSSP-ja thekson se NJHKL e Policisë së UNMIK-ut përfshiu të dy palët, Policinë ndërkombëtare të UNMIK-ut dhe oficerët e Shërbimit Policor të Kosovës dhe u fokusuan në hetimin penal të rasteve të personave të zhdukur. Përgjegjësia e tyre përfshinte gjetjen e varreve ilegale, identifikimin e autorëve dhe mbledhjen e dëshmive në lidhje me krimet. Policët ndërkombëtarë të UNMIK-ut që punonin në rastet e personave të zhdukur duhej t'i përshtateshin kryerjes së hetimeve në një territor të huaj dhe me kultura të huaja, me mbështetje të kufizuar nga Policia e Kosovës ende në zhvillim.

70. Ai thekson më tutje se, pas konfliktit, të gjitha institucionet lokale në Kosovë, duke përfshirë institucionet për zbatimin e ligjit dhe ato që janë përgjegjëse për gjetjen e të zhdukurve, ishin jofunksionale dhe duhej krijuar nga fillimi. Përveç kësaj, hetuesit shpesh haseshin me situata, ku individët që kishin dije relevante për vendndodhjen dhe fatin e personave të zhdukur, nuk deshën të zbulonin këtë informatë. Sipas PSSP-së, të gjitha këto kufizime penguan në aftësinë e Policisë së UNMIK-ut për t'i kryer hetimet sipas standardeve që mund të priten nga shtetet "me institucione më të zhvilluara të cilat nuk ndeshen me vështirësi të lidhura me situatën pas konfliktit."

71. Për sa i përket këtyre rasteve të veçanta, PSSP-ja thekson se,për sa i përket znj.Milevka Ristiq dheznj.MirkoRistiq, dhe "[p]avarësisht[*sic*] rëndësisë së dosjeve që mungojnë[10], duket se Policia e UNMIK-ut hapi dhe zhvilloi hetim për mundësinë e gjetjes së vendndodhjes së znj. dhe z. Ristiq dhe identifikimit të autorëve dhe sjelljen e tyre para drejtësisë."PSSP-ja, po ashtu, thekson se NJPZH e UNMIK-ut "hapi dy dosje, për znj.MilevkaRistiqdhe z.MirkoRistiq, në vitin 2002."

---

[10]Referimi për mungesën e raportit të hetimit ante-mortem për vdekjen e znj.Milevka Ristiq, dhe formularit për identifikim të viktimës për z.Mirko Ristiq. Versioni origjinal në gjuhën serbe i formularit për identifikim të viktimës për z. Mirko Ristiq është gjetur nga Paneli në dosje. Në dosje nuk ka raport ante-mortem për znj.Milevka Ristiq.

72. Për sa i përket znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq, PSSP-ja po ashtu thekson se duket se "Policia e UNMIK-ut hapi dhe zhvilloi hetim për mundësinë e gjetjes së vendndodhjes së znj. dhe z. Ristiq dhe identifikimit të autorëve të zhdukjes dhe vdekjes dhe sjelljen e tyre para drejtësisë." PSSP-ja thekson më tutje se dosjet e NJPZH-së së UNMIK-ut për znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq janë hapur në vitin 2000.

73. PSSP-ja, po ashtu, përshkruan hapat e ndërmarrë nga UNMIK-u për identifikimin e mbetjeve mortore të të gjithë katër personave, duke përfshirë analizën e ADN-së, përfundimet e raporteve të autopsisë të përmendura më herët(shih § 44 më lart) dhe kthimin e mbetjeve mortore te familjet e tyre.

74. Për sa i përket hetimit që kishte për qëllim identifikimin dhe sjelljen para drejtësisë të autorëve, për sa i përket znj. Jovanka Ristiq dhe z.Mirko Ristiq, PSSP-ja thekson se hetuesit "duket se e kanë vërtetuar se më 11 qershor 1999 z.Ristiq u largua nga fshati i tij së bashku me banorët e tjerë, duke përfshirë gruan e tij Milevka Ristiq dhe nuk u kthye më [shih § 45 më lart].Në këtë dokument, po ashtu, thuhet se rasti i është raportuar KNKK-së, por asgjë nuk thuhet për një rrëmbim të mundshëm dhe autorët e pretenduar."PSSP-ja shton se raporti tregon se nuk kishte asnjë dëshmitar në dispozicion për këtë rast dhe se një përpjekje e NJHKL-së për t'i kontaktuar të afërmit e z. Mirko Ristiq ishte pa dobi "pasi personat nuk ishin në dispozicion përmes telefonit."

75. PSSP-ja argumenton se "[p]a qasje në të gjitha dosjet në lidhje me ato dy raste, është e vështirë të bëhen hapa të mëtejmë të hetimit. Megjithatë, pasiguria lidhur me, në njërën anë, datën e zhdukjes së znj. Ristiq (11 qershor 1999 sipas ankuesit dhe disa informatave në dosjen e z. Ristiq apo 11 gusht 1999 sipas dosjes së NJPZH-së për znj. Ristiq) dhe, në anën tjetër pasiguria lidhur me shkaktarin e vdekjes së z. Ristiq e bënë këtë hetim jashtëzakonisht kompleks. Përveç kësaj, mungesa e dëshmitarëve për të ndihmuar hetuesit në detyrat e tyre pamundësoi kryerjen me kohë të hetimit."

76. Për sa i përket rasteve të znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq, PSSP-ja përmend raportin ante-mortem të NJHKL-së së UNMIK-ut të 9 dhjetorit të vitit 2004,në të cilin thuhet se rasti është raportuar te KNKK-ja "por asgjë nuk thuhet për një rrëmbim të mundshëm dhe autorët e pretenduar. PSSP-ja thekson mungesën e dëshmitarëve në këtë rast dhe se hetuesit bënë përpjekje të kontaktojnë të afërmit e znj. Ristiq, por kjo ishte"pa dobi pasi personi nuk ishte në dispozicion përmes telefonit." Në fund, PSSP-ja thekson se "[m]ungesa e dëshmitarëve për t'i ndihmuar hetuesit në detyrat e tyre dhe pasiguria lidhur me shkaktarin e vdekjes së znj. Ristiq e bënë këtë hetim jashtëzakonisht kompleks gjë që pamundësoi përfundimin me kohë të tij."

77. Për sa i përket rasteve të znj. Milevka Ristiq dhe z.Mirko Ristiq, PSSP-ja përfundon se "duket se veprimet hetimore të UNMIK-ut, siç kërkohet me nenin 2 të KEDNJ-së, ishin të kufizuara nga mungesa e pistave hetimore."

78. Për sa i përket rasteve të znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq, PSSP-ja përfundon se "duket se nuk ka pasur shkelje të nenit 2 të KEDNJ-së nga UNMIK-u për sa i përket ankesave të z. Ristiq dhe ankesat duhet hedhur poshtë në tërësi."

3. Vlerësimi i Panelit

79. Paneli konsideron që ankuesit thirren në shkeljen e obligimit procedural që rrjedh nga e drejta për jetë, e garantuar me nenin 2 të KEDNJ-së në atë që Policia e UNMIK-ut nuk kreu një hetim efektiv për zhdukjen dhe vrasjen e znj.MilevkaRistiq, z.MirkoRistiq, znj.JovankaRistiq dhe z. AnxhellkoRistiq.

a) Dorëzimi i dosjeve relevante

80. Me kërkesën e Panelit, më 20 prill 2015 dhe 21 korrik 2015, PSSP-ja ofroi kopjet e dokumenteve në lidhje me këtë hetim, të cilat UNMIK-u ishte në gjendje t'i marrë. Më 26 gusht 2015, UNMIK-u ia konfirmoi Panelit se nuk ishin gjetur më shumë dosje, dhe kështu hapja e dosjeve mund të konsiderohet e plotë (shih § 15 më lart).

81. Paneli thekson se në nenin 15 të Rregullores së UNMIK-ut nr. 2006/12, thuhet që Paneli mund të kërkojë dorëzimin nga UNMIK-u të çdo dokumenti dhe që PSSP-ja të bashkëpunojë me Panelin dhe të sigurojë ndihmën e nevojshme duke përfshirë, në veçanti, lëshimin e dokumenteve dhe informatave relevante për ankesën. Paneli në lidhje me këtë i referohet praktikës gjyqësore të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, që duhet nxjerrë konkluzion nga sjellja e palës së paditur gjatë procedurave, duke përfshirë dështimin e vet "për t'i dorëzuar informatat në duart e tyre pa një sqarim të kënaqshëm" (shih GJEDNJ, *Çelikbilek kundër Turqisë*, nr. 27693/95, vendimi i gjykatës, 31 maj 2005, § 56).

82. Paneli po ashtu thekson që ruajtja e duhur e dosjeve hetimore lidhur me krimet siç janë vrasjet dhe zhdukjet, nga hapja e hetimit deri te dorëzimi i tyre, është vendimtare për vazhdimin e hetimeve të tilla dhe dështimi për ta bërë këtë mund t'i ngritë çështjet *vetvetiu* sipas nenit 2 (shih PKDNJ, *Bullatoviq*, nr. 166/09, mendimi i 13 nëntorit të vitit 2014, § 62).

83. Paneli nuk ka asnjë arsye të dyshojë se UNMIK-u nuk bëri të gjitha përpjekjet me qëllim të marrjes së dokumenteve relevante hetimore. Megjithatë, UNMIK-u nuk ka dhënë ndonjë sqarim rreth asaj se pse dokumentacioni mund të jetë jo i plotë dhe as cilat pjesë mungojnë.

84. Paneli nuk është në pozitë të verifikojë plotësinë e dosjeve të pranuara të hetimit. Prandaj, Paneli do të vlerësojë bazueshmërinë e ankesës në bazë të dokumenteve që janë në dispozicion (në këtë kuptim shih GJEDNJ, *Tsechoyev kundër Rusisë*, nr. 39358/05, vendimi i gjykatës, 15 mars 2011, § 146).

b) Parimet e përgjithshme në lidhje me obligimin për të kryer hetim efektiv sipas nenit 2

85. Së pari, Paneli konsideron që përmbajtja e kufizuar e dosjeve hetimore, në rastet e znj. MilevkaRistiq dhe z. MirkoRistiq, në veçanti në dritë të pranimit të PSSP-së që kishte dosje të rëndësishme që mungonin në këto raste (shih §§70 dhe 74 më lart), ngrit çështjen e peshës së dëshmisë. Në lidhje me këtë, Paneli i referohet qasjes së Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe, po ashtu, Komisionit të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut (KDNJ)

mbi çështjen. Rregull e përgjithshme është që i takon palës që e mbron një propozim apo fakt, ta dëshmojë atë, por kjo nuk është një rregull rigjide.

86. Duke ndjekur këtë rregull të përgjithshme, në fazën e pranueshmërisë, parashtruesi duhet t'i paraqesë faktet të cilat i mbështesin akuzat për përgjegjësinë e shtetit, kjo do të thotë, të krijojë një rast *prima facie* kundër autoriteteve (shih, *mutatismutandis*, GJEDNJ, *Artico kundër Italisë*, numër 6694/74, vendimi i gjykatës, 13 maj 1980, §§ 29-30, seria A nr. 37; GJEDNJ, *Toğcu kundër Turqisë*, nr. 27601/95, vendimi i gjykatës, 31 maj 2005, § 95). Megjithatë, Gjykata Evropiane konsideron më tutje që "... në rastet ku ngjarjet në fjalë janë krejtësisht, apo në pjesën më të madhe, në kuadër të dijes ekskluzive të autoriteteve … pesha e dëshmisë atëherë mund të vlerësohet se bie mbi autoritetet për të dhënë një sqarim të kënaqshëm dhe bindës" (shih GJEDNJ [DHL], *Varnava dhe të tjerët kundër Turqisë*, përmendur më lart në § 56, në §§ 183-184).

87. Gjykata Evropiane po ashtu deklaron që "... i takon Qeverisë të sjellë prova përfundimisht pse dokumentet në fjalë nuk mund të shërbejnë për t'i vërtetuar akuzat e bëra nga parashtruesit, apo të japë një sqarim të kënaqshëm dhe bindës se si kanë ndodhur ngjarjet në fjalë, dhe me dështimin për të bërë këtë do të dalë një çështje sipas nenit 2 dhe/apo nenit 3 të Konventës" (shih GJEDNJ, *Akkum dhe të tjerët kundër Turqisë* nr. 21894/93, vendimi i gjykatës, 24 qershor 2005, § 211, KEDNJ 2005-II (pjesë të shkëputura)). Gjykata shton që "… [nëse] ato [autoritetet] pastaj dështojnë t'i zbulojnë dokumentet vendimtare për t'i mundësuar gjykatës t'i verifikojë faktet apo ndryshe të japin një sqarim të kënaqshëm dhe bindës, mund të nxirren konkluzione të forta" (shih GJEDNJ, *Varnava dhe të tjerët kundër Turqisë* [DHL], përmendur më lart në § 56, në § 184; shih gjithashtu, KDNJ, *Benaniza kundër Algjerisë*,mendimet e 26 korrikut 2010, § 9.4, KDCP/C/99/D/1588/2007; KDNJ, *Bashasha kundër Xhamahirisë Arabe të Libisë*, mendimet e 20 tetorit 2010, § 7.2, KDCP/C/100/D/1776/2008).

88. Paneli e kupton që jurisprudenca ndërkombëtare është zhvilluar në një kontekst ku Qeveria përkatëse mund të përfshihet në akuza esenciale, që nuk është rasti me UNMIK-un. Megjithatë, Paneli konsideron se, meqë dokumentacioni ka qenë nën kontrollin ekskluziv të autoriteteve të UNMIK-ut, së paku deri te dorëzimi tek EULEX-i, parimi që mund të nxirren "konkluzione të forta" nga mungesa e dokumentacionit, është i zbatueshëm.

89. Së dyti, Paneli thekson që obligimi pozitiv për t'i hetuar zhdukjet pranohet gjerësisht në të drejtën ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, së paku që nga rasti i Gjykatës Ndër-Amerikane për të Drejtat e Njeriut (GJNADNJ), *Velásquez-Rodríguez* (shih GJNADNJ, *Velásquez-Rodríguez kundër Hondurasit*, vendimi i gjykatës, 29 korrik 1988, seria C nr. 4). Paneli thekson se obligimi pozitiv për të hetuar është kërkuar nga Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut (KDNJ) siç rrjedh nga neni 6 (e drejta në jetë), neni 7 (ndalimi i trajtimit mizor dhe jonjerëzor) dhe neni 9 (e drejta në liri dhe siguri të personit), shpallur në lidhje me nenet 2 (3) (e drejta për kompensim efektiv) e KNDCP (shih Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut (KDNJ), Komenti i përgjithshëm nr. 6, 30 prill 1982, § 4; KDNJ, Komenti i përgjithshëm nr. 31, 26 maj 2004, §§ 8 dhe 18, KDCP/C/21/Rev.1/Shtojca 13; shih gjithashtu mes tjerash, KDNJ, *MohamedElAwani kundër Xhamahirisë Arabe të Libisë*, komunikata nr. 1295/2004, mendimet e 11 korrikut 2007,

KDCP/C/90/D/1295/2004). Obligimi për të hetuar zhdukjet dhe vrasjet gjithashtu kërkohet në Deklaratën e OKB-së mbi Mbrojtjen e të Gjithë Personave nga Zhdukjet e Imponuara (Dok. i OKB-së, A/Rez/47/133, 18 dhjetor 1992), dhe më tutje e detajuar në udhëzimet e OKB-së, siç janë Manuali i OKB-së mbi Parandalimin Efektiv dhe Hetimin e Ekzekutimeve Jashtëligjore Arbitrare dhe Përmbledhëse (1991) dhe "Udhëzime për Kryerjen e Hetimeve të Kombeve të Bashkuara për Akuzat për Masakra" (1995). Rëndësia e obligimit konfirmohet me miratimin e Konventës Ndërkombëtare për Mbrojtjen e të Gjithë Personave nga Zhdukjet e Imponuara në vitin 2006, e cila hyri në fuqi më 23 dhjetor 2010.

90. Me qëllim të trajtimit të akuzave të ankuesve, Paneli i referohet, në veçanti, praktikës gjyqësore të vërtetuar mirë të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut mbi obligimet procedurale sipas nenit 2 të KEDNJ-së. Gjykata ka gjetur që "[o]bligimi për të mbrojtur të drejtën në jetë sipas nenit 2 të Konventës, shpallur në lidhje me detyrën e përgjithshme të shtetit sipas nenit 1 të Konventës për t'i "siguruar secilit brenda juridiksionit [të vet] të drejtat dhe liritë e përcaktuara në [K]onventë", kërkon shprehimisht që duhet të ketë disa forma të hetimit zyrtar efektiv kur individët janë vrarë (shih *mutatismutandis*, GJEDNJ, *McCann dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar*, vendimi i gjykatës, 27 shtator 1995, § 161, seria A nr. 324; dhe GJEDNJ, *Kaya kundër Turqisë*, vendimi i gjykatës, 19 shkurt 1998, § 105, *Raportet e gjykimeve dhe vendimeve* 1998-I; shih gjithashtu GJEDNJ, *Jasinskis kundër Letonisë*, nr. 45744/08, vendimi i gjykatës, 21 dhjetor 2010, § 71). Detyra për të kryer një hetim të tillë del në të gjitha rastet e vrasjes dhe vdekjeve tjera të dyshimta, pavarësisht nëse autorët ishin personat privatë apo agjentët e shtetit apo janë të panjohur (shih GJEDNJ, *Kolevi kundër Bullgarisë*, nr. 1108/02, vendimi i gjykatës, 5 nëntor 2009, § 191).

91. Gjykata Evropiane po ashtu ka shpallur që obligimi procedural për të siguruar disa forma të hetimit zyrtar efektiv ekziston, gjithashtu, kur një individ është zhdukur në rrethana kërcënimi me jetë dhe nuk kufizohet në rastet ku është e qartë që zhdukja u shkaktua nga një agjent i shtetit (shih GJEDNJ [DHL], *Varnava dhe të tjerët kundër Turqisë*, përmendur në § 57 më lart në § 136; GJEDNJ [DHL], *Mocanu dhe të tjerët kundër Rumanisë*, nr. 10865/09, 45886/07 dhe 32431/08, vendimi i 17 shtatorit të vitit 2014, § 317).

92. Autoritetet duhet të veprojnë vetë, sapo çështja të ketë arritur në vëmendjen e tyre, dhe ato nuk mund t'ia lënë atë iniciativës të të afërmit për të paraqitur ankesë formale apo të marrë përgjegjësinë për kryerjen e ndonjë procedure hetimore (shih GJEDNJ, *AhmetÖzkan dhe të tjerët kundër Turqisë*, nr. 21689/93, vendimi i gjykatës, 6 prill 2004, § 310, shih gjithashtu GJEDNJ, *Isayeva kundër Rusisë*, nr. 57950/00, vendimi i gjykatës i 24 shkurtit 2005, § 210; GJEDNJ [DHL], *Mocanu dhe të tjerët kundër Rumanisë*, përmendur më lart në § 321).

93. Duke vendosur standardet për një hetim efektiv, gjykata ka shpallur që përveç të qenit i pavarur, i qasshëm për familjen e viktimës me gatishmërinë dhe saktësinë, dhënies së elementit të mjaftueshëm për shqyrtim publik të hetimit dhe rezultateve të tij, hetimi duhet gjithashtu të jetë efektiv në kuptimin që të jetë në gjendje të shpie në përcaktimin nëse vdekja është shkaktuar në mënyrë të paligjshme dhe nëse po, kah identifikimi dhe dënimi i atyre që janë përgjegjës (shih GJEDNJ [DHL], *Varnava dhe të tjerët kundër Turqisë*, përmendur në § 57 më lart, në § 191; shih gjithashtu GJEDNJ, *Paliq kundër Bosnjë e Hercegovinës*, nr. 4704/04, vendimi i gjykatës, 15 shkurt 2011, § 63). Ky nuk është vetëm një obligim për

arritjen e rezultateve, por edhe për përdorimin mjeteve të duhura. Autoritetet duhet të ndërmarrin çfarëdo hapash të arsyeshëm për të siguruar dëshmi lidhur me incidentin, duke përfshirë ndër të tjera dëshmitë e dëshmitarit okular, dëshmitë e mjekësisë ligjore dhe, ku është e nevojshme, një autopsi e cila siguron të dhëna të plota dhe të sakta për lëndimin dhe një analizë objektive të të gjeturave klinike, duke përfshirë shkaktarin e vdekjes. Çdo e metë në hetim e cila rrezikon aftësinë për të vërtetuar shkaktarin e vdekjes ose personin apo personat përgjegjës, do të rrezikojë të jetë si parregullsi sa i përket këtij standardi (shih GJEDNJ, *AhmetÖzkan dhe të tjerët kundër Turqisë*, përmendur më lart, në § 312; dhe *Isayeva kundër Rusisë*, përmendur më lart, në § 212).

94. Në veçanti, përfundimi i hetimit duhet të bazohet në analizë të plotë, objektive dhe të paanshme të të gjitha elementeve relevante. Mosndjekja e një piste të qartë të hetimit rrezikon deri në shkallë vendimtare aftësinë për t'i vërtetuar rrethanat e rastit dhe identitetin e atyre që janë përgjegjës (shih GJEDNJ, *Kolevi kundër Bullgarisë*, përmendur në § 89 më lart, në § 201). Megjithatë, natyra dhe shkalla e shqyrtimit, të cilat plotësojnë pragun minimal të efektivitetit të hetimit, varen nga rrethanat e rastit të veçantë. Ato duhen vlerësuar në bazë të të gjitha fakteve relevante dhe në lidhje me realitetet praktike të punës hetimore (shih GJEDNJ, *Velcea dhe Mazăre kundër Rumanisë,* nr. 64301/01, vendimi i gjykatës, 1 dhjetor 2009, § 105). Në të njëjtën kohë, autoritetet duhet gjithmonë të bëjnë përpjekje serioze për të zbuluar se çfarë ka ndodhur dhe nuk duhet të mbështeten në konkluzione të nxituara apo të pabazuara për të mbyllur hetimin e tyre (shih GJEDNJ [DHL], *El-Masri kundër "ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë"*, nr. 39630/09, vendimi i 13 dhjetorit të vitit 2012, § 183; GJEDNJ [DHL], *Mocanu dhe të tjerët kundër Rumanisë*, përmendur në § 90 më lart, në § 322).

95. Një kërkesë për shpejtësi dhe ekspeditivitet të arsyeshëm nënkuptohet në këtë kontekst. Madje edhe ku mund të ketë pengesa apo vështirësi të cilat pengojnë progresin në një hetim në një situatë të veçantë, një përgjigje e shpejtë nga autoritetet është jetike për ruajtjen e besimit publik për zbatimin e sundimit të ligjit nga ana e tyre dhe për parandalimin e çdo forme të ndonjë marrëveshje të fshehtë apo tolerance për aktet e paligjshme (shih GJEDNJ, *Paul dhe AudreyEdwards kundër Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 46477/99, vendimi i gjykatës, 14 mars 2002, § 72, KEDNJ 2002-II; GJEDNJ [DHL], *Mocanu dhe të tjerët kundër Rumanisë*, përmendur në § 90 më lart, në § 317).

96. Në mënyrë specifike për sa u përket personave të zhdukur që më vonë janë gjetur të vdekur, gjykata ka shpallur që procedurat e zhvarrimit dhe identifikimit të mbetjeve mortore nuk shterojnë obligimin sipas nenit 2 të KEDNJ-së. Gjykata konsideron që "obligimi procedural që del nga zhdukja do të mbetet përgjithësisht për sa kohë që vendndodhja dhe fati i personit janë të panjohura dhe kështu është i një natyre të vazhdueshme" (GJEDNJ, *Paliq kundër Bosnjë e Hercegovinës*, përmendur në § 92 më lart në § 46; në kuptimin e njëjtë GJEDNJ [DHL], *Varnava dhe të tjerët kundër Turqisë*, përmendur në § 57 më lart në § 148, *Aslakhanova dhe të tjerët kundër Rusisë*, nr. 2944/06 dhe të tjerët, vendimi i gjykatës, 18 dhjetor 2012, § 122). Megjithatë, gjykata gjithashtu thekson që ky obligim procedural "nuk përfundon madje edhe me zbulimin e trupit .... Kjo vetëm hedh dritë në një aspekt të fatit të personit të zhdukur dhe obligimi për të shpjeguar zhdukjen dhe vdekjen, dhe gjithashtu për të identifikuar dhe ndjekur çdo autor të akteve të paligjshme në lidhje me këtë përgjithësisht

mbetet" (GJEDNJ, *Paliq kundër Bosnjë e Hercegovinës*, përmendur më lart, në § 46; në kuptimin e njëjtë GJEDNJ [DHL], *Varnava dhe të tjerët kundër Turqisë*, përmendur më lart, në § 145). Megjithëse gjetja dhe identifikimi pasues i mbetjeve mortore të viktimës munden vetvetiu të jenë arritje të rëndësishme, obligimi procedural sipas nenit 2 vazhdon të ekzistojë (shih GJEDNJ, *Paliq kundër Bosnjë e Hercegovinës*, përmendur më lart, në § 64).

97. Sa i përket kërkesës për shqyrtim publik, gjykata ka shpallur më tutje që duhet të ketë elemente të mjaftueshme të shqyrtimit publik të hetimit apo rezultateve të tij për të siguruar përgjegjësi në praktikë dhe në teori. Shkalla e shqyrtimit të kërkuar publik mundet të ndryshojë mjaft nga rasti në rast. Në të gjitha rastet, megjithatë, i afërmi i viktimës duhet të jetë i përfshirë në procedurë deri në shkallën që mbron interesat e tij legjitime (shih GJEDNJ, *AhmetÖzkan dhe të tjerët*, përmendur në § 91 më lart, në §§ 311-314; GJEDNJ, *Isayeva kundër Rusisë*, përmendur në § 91 më lart, në §§ 211-214 dhe rastet e përmendura aty; GJEDNJ [DHL], *Al-Skeini dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar*, vendimi i gjykatës nr. 55721/07, 7 korrik 2011, § 167, KEDNJ 2011; GJEDNJ [DHL], *Mocanu dhe të tjerët kundër Rumanisë*, përmendur në § 90 më lart, në § 324).

98. Gjykata gjithashtu ka theksuar rëndësinë e madhe të hetimit efektiv për gjetjen e së vërtetës se çfarë ka ndodhur, jo vetëm për familjet e viktimave por gjithashtu edhe për viktimat e tjera të krimeve të ngjashme, dhe gjithashtu publikun e gjerë, të cilët kanë të drejtë të dinë se çfarë ka ndodhur (GJEDNJ [DHL], *El-Masri kundër ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë*, *përmendur në* § 93 më lart; GJEDNJ, *AlNashiri kundër Polonisë* nr. 28761/11, vendimi i gjykatës, 24 korrik 2014, §§ 495-496). Organet e Kombeve të Bashkuara gjithashtu pranojnë rëndësinë e së drejtës për të ditur të vërtetën. Sipas Sekretarit të Përgjithshëm të Organizatës së Kombeve të Bashkuara, "e drejta për ta ditur të vërtetën nënkupton njohurinë e tërë dhe të plotë rreth shkeljeve dhe ngjarjeve që kanë ndodhur, rrethanat e tyre specifike dhe kush mori pjesë në to. Në rastin e personave të zhdukur … ajo gjithashtu nënkupton të drejtën për të ditur për fatin dhe vendndodhjen e viktimës" (shih Raporti i Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së, Personat e zhdukur, Dokument i OKB-së A/67/267, 8 gusht 2012, § 5; shih gjithashtu KDNJ, *Schedko dhe Bondarenko kundër Bjellorusisë*, komunikata nr. 886/1999, mendimet e 3 prillit të vitit 2003, § 10.2, KDCP/C/77/D/886/1999; KDNJ, *Mariam, Philippe, Auguste dhe Thomas Sankara kundër BurkinaFasos*, komunikata nr. 1159/2003, mendimet e 8 marsit të vitit 2006, § 10.2, KDCP/C/86/D/1159/2003; Këshilli për të Drejtat e Njeriut i OKB-së, Rezolutat 9/11 dhe 12/12: E drejta për të ditur të vërtetën, 24 shtator 2008 dhe 12 tetor 2009; Preambula dhe neni 24 (2) i Konventës për Mbrojtjen e të Gjithë Njerëzve nga Zhdukjet e Imponuara, përmendur në § 106 më lart; shih gjithashtu Raportin e raportuesit special mbi promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe lirive fundamentale ndërsa luftohet terrorizmi, z. Ben Emmerson, Parimet kryesore për sigurimin e përgjegjësisë së zyrtarëve publikë për shkeljet e rënda dhe sistematike të të drejtave të njeriut në kontekst të iniciativave të shtetit kundër terrorizmit; Dokument i OKB-së A/KDNJ/22/52, 1 mars 2013 § 23-26).

c) Aplikueshmëria e nenit 2 në kontekstin e Kosovës

99. Paneli është i vetëdijshëm se znj. Milevka Ristiq, z. Mirko Ristiq, znj. Jovanka Ristiq dhe z. AnxhellkoRistiq janë zhdukur pak pas vendosjes së UNMIK-ut në Kosovë kur krimi, dhuna dhe pasiguria ishin shumë të përhapura.

100. Nga ana e tij, PSSP-ja nuk e konteston që UNMIK-u e kishte për detyrë ta hetonte rastin aktual sipas nenit 2 të KEDNJ-së. Megjithatë, sipas PSSP-së, rrethanat unike të ndërlidhura me kontekstin e Kosovës dhe vendosjen e UNMIK-ut në fazën e parë të misionit, duhet marrë parasysh kur vlerësohet nëse ky hetim është në pajtim me nenin 2 të KEDNJ-së. Në esencë, PSSP-ja argumenton që nuk është e mundshme të vlejnë për UNMIK-un të njëjtat standarde të aplikueshme për një vend në një situatë normale.

101. Paneli konsideron që kjo ngritë dy pyetje kryesore: e para, nëse standardet e nenit 2 vazhdojnë të vlejnë në situatën e konfliktit apo dhunës së përgjithësuar dhe, e dyta, nëse standardet e tilla duhet konsideruar plotësisht të aplikueshme për UNMIK-un.

102. Sa i përket aplikueshmërisë së nenit 2 për UNMIK-un, Paneli rikujton që me miratimin e Rregullores së UNMIKU-t nr. 1999/1, më 25 korrik 1999, UNMIK-u mori përsipër obligimin që t'i zbatojë standardet e njohura ndërkombëtarisht për të drejtat e njeriut në ushtrimin e funksioneve të veta. Ky zotim u detajua në Rregulloren e UNMIK-ut nr. 1999/24, të 12 dhjetorit 1999, përmes së cilës UNMIK-u mori përsipër obligimet sipas instrumenteve të caktuara ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, duke përfshirë KEDNJ-në. Në lidhje me këtë, Paneli tanimë ka gjetur se është e vërtetë që karakteri i përkohshëm i UNMIK-ut dhe vështirësitë e ngjashme duhet marrë parasysh në lidhje me një numër situatash, por në asnjë rrethanë këto elemente nuk mund të merren si arsyetim për uljen e standardeve të respektimit të të drejtave të njeriut, të cilat u inkorporuan sipas rregullit në mandatin e UNMIK-ut (shih PKDNJ, *Millogoriq dhe të tjerët,* nr. 38/08 dhe të tjerët, mendimi i 24 marsit 2011, § 44; *Berisha dhe të tjerët*, nr. 27/08 dhe të tjerët, mendimi i 23 shkurtit 2011,§ 25; *Laliq dhe të tjerët*, nr. 09/08 dhe të tjerët, mendimi i 9 qershorit 2012, § 22).

103. Sa i përket aplikueshmërisë së nenit 2 në situatat e konfliktit apo dhunës së përgjithësuar, Paneli rikujton që Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut ka vendosur aplikueshmërinë e nenit 2 në situatat pas konfliktit, duke përfshirë vendet e ish-Jugosllavisë (shih mes shembujve të tjerë, GJEDNJ, *Paliq kundër Bosnjë e Hercegovinës,* përmendur në § 92 më lart dhe GJEDNJ, *Julariq kundër Kroacisë,* nr. 20106/06, vendimi i gjykatës, 20 janar 2011). Gjykata ka konsideruar më tutje që obligimi procedural sipas nenit 2 vazhdon të zbatohet në "kushte të rënda të sigurisë, duke përfshirë një kontekst të konfliktit të armatosur" (shih GJEDNJ [DHL], *Al-Skeini dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar,* përmendur në § 96 më lart, në § 164; shih gjithashtu GJEDNJ, *Güleq kundër Turqisë*, vendimi i gjykatës, 27 korrik 1998, § 81, Raportet 1998-IV; GJEDNJ, *Ergi kundër Turqisë*, vendimi i gjykatës, 28 korrik 1998, §§ 79 dhe 82, Raportet 1998-IV; GJEDNJ, *AhmetÖzkan dhe të tjerët kundër Turqisë*, përmendur në § 91 më lart, në §§ 85-90, 309-320 dhe 326-330; GJEDNJ, *Isayeva kundër Rusisë*, përmendur në § 91 më lart, në §§ 180 dhe 210; GJEDNJ, *Kanlibaş kundër Turqisë,* nr. 32444/96, vendimi i gjykatës, 8 dhjetor 2005, §§ 39-51).

104. Gjykata ka pranuar që "ku vdekja [dhe zhdukjet] që duhet hetuar sipas nenit 2 ndodh në rrethana të dhunës së përgjithësuar, konfliktit të armatosur apo kryengritjes, pengesat mund të vendosen në rrugën e hetuesve dhe [...] shtrëngesat konkrete mund të detyrojnë përdorimin e masave më pak efektive të hetimit apo mund të bëjnë që ndonjë hetim të shtyhet" (shih, GJEDNJ [DHL], *Al-Skeini dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar*, përmendur më lart, në §164; GJEDNJ, *Bazorkina kundër Rusisë*, nr. 69481/01, vendimi i gjykatës, 27 korrik 2006, § 121). Megjithatë, gjykata konsideron që "obligimi sipas nenit 2 për të mbrojtur jetën detyron që, madje edhe në kushte të rënda sigurie, të gjithë hapat e arsyeshëm duhet të ndërmerren për të siguruar se po kryhet një hetim efektiv dhe i pavarur për shkeljet e pretenduara të së drejtës për jetë (shih mes shumë shembujve të tjerë, GJEDNJ, *Kaya kundër Turqisë*, përmendur në §89 më lart në §§ 86-92; GJEDNJ, *Ergi kundër Turqisë*, përmendur më lart, në §§ 82-85; GJEDNJ [DHL], *Tanrıkulu kundër Turqisë*, nr. 23763/94, vendimi i gjykatës, 8 korrik 1999, §§ 101-110, KEDNJ 1999-IV; GJEDNJ, *Khashiyev dhe Akayeva kundër Rusisë*, nr. 57942/00 dhe 57945/00, vendimi i gjykatës, 24 shkurt 2005, §§ 156-166; GJEDNJ, *Isayeva kundër Rusisë*, përmendur më lart në §§ 215-224; GJEDNJ, *Musayev dhe të tjerët kundër Rusisë*, nr. 57941/00 dhe të tjerët, vendimi i gjykatës, 26 korrik 2007, §§ 158-165).

105. Ngjashëm, KDNJ konsideron që e drejta për jetë, duke përfshirë garancitë e veta procedurale, konsiderohet si e drejtë supreme nga e cila nuk lejohet kurrfarë shmangie, madje edhe në kohën e emergjencave publike të cilat kërcënojnë jetën e kombit (shih, KDNJ, Komenti i përgjithshëm nr. 6, përmendur më lart, në § 1; KDNJ, *AbubakarAmirov dhe AïzanAmirova kundër Federatës Ruse*, komunikata nr. 1447/2006, mendimet e 22 prillit 2009, § 11.2, KDCP/C/95/D/1447/2006). Për më tepër, KDNJ ka shpallur aplikueshmërinë e nenit 2 (3), 6 dhe 7 të KNDCP me referencë specifike në obligimin e UNMIK-ut për të kryer hetime të duhura për zhdukjet dhe rrëmbimet në Kosovë (shih KDNJ, Observime përfundimtare të Komitetit për të Drejtat e Njeriut: Kosovë (Serbi), 14 gusht 2006, §§ 12-13, KDCP/C/UNK/CO/1).

106. Paneli vlerëson vështirësitë në të cilat UNMIK-u hasi gjatë fazës së parë të vendosjes së tij. Paneli thekson që rëndësia e duhur kushtuar çështjes së personave të zhdukur në Kosovë, nënkupton që UNMIK-u është dashur t'i marrë parasysh të dyja dimensionet humanitare dhe penale të situatës. Në veçanti, Paneli konsideron se rëndësia që u është kushtuar hetimeve penale dhe vështirësitë në Kosovë që kufizuan aftësinë e autoriteteve hetimore për t'i kryer hetimet e tilla, siç u përshkrua nga PSSP-ja, ishin vendimtare që UNMIK-u të krijojë nga fillimi një ambient të favorshëm për kryerjen e hetimeve kuptimplota. Kjo do të përfshinte krijimin e një sistemi ku do të hynin elementet e tilla, siç janë dhënia e përgjegjësisë së plotë për mbikëqyrjen dhe monitorimin e progresit në hetime, sigurimin e shqyrtimit të rregullt të gjendjes së hetimeve dhe një proces për dorëzim të duhur të rasteve ndërmjet nëpunësve apo njësive të ndryshme të Policisë së UNMIK-ut. Një sistem i tillë gjithashtu duhet marrë parasysh nevojat për mbrojtje të viktimave dhe dëshmitarëve (shih, *mutatismutandis*, GJEDNJ, *R.R. dhe të tjerët kundër Hungarisë*, nr. 19400/11, vendimi i gjykatës, 4 dhjetor 2012, §§ 28-32), dhe gjithashtu të konsiderojë cenueshmërinë e veçantë të personave të zhvendosur në situatat pas konfliktit (shih GJEDNJ [DHL], *Sargsyan kundër Azerbajxhanit*, nr. 40167/06, vendimi i 14 dhjetorit 2011, § 145; dhe GJEDNJ [DHL], *Chiragov dhe të tjerët kundër Armenisë*, nr. 13216/05, vendimi i 14 dhjetorit 2011, § 146). Ndonëse kuptohet

që vendosja dhe organizimi i organeve të policisë dhe drejtësisë ndodhi gradualisht, Paneli mendon që ky proces përfundoi në vitin 2003, kur sistemi i policisë dhe gjyqësisë në Kosovë nga Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së u përshkrua se "funksionon mirë" dhe është "i qëndrueshëm" (shih § 24 më lart).

107. Paneli më tutje tërheq vëmendjen që detyra e tij nuk është t'i shqyrtojë praktikat relevante apo pengesat e pretenduara për të kryer hetime efektive *in abstracto*, por vetëm në lidhje me aplikimin e tyre specifik në rrethana të veçanta të një situate që është çështje para tij (shih GJEDNJ, *Brogan dhe të tjerët kundër Mbretërisë së Bashkuar*, vendimi i gjykatës, 29 nëntor 1988,§ 53, seria A nr. 145-B). Kështu, Paneli pajtohet me PSSP-në, që natyra dhe shkalla e shqyrtimit për të përcaktuar nëse efektiviteti i hetimit e plotëson pragun minimal varet nga rrethanat e rastit të caktuar. Për këto arsye, Paneli konsideron që do të vërtetojë në lidhje me secilin rast nëse janë ndërmarrë të gjithë hapat e arsyeshëm për të kryer një hetim efektiv siç përshkruhet nga neni 2, duke pasur parasysh realitetet e punës hetimore në Kosovë.

108. Në fund, duke iu përgjigjur vërejtjes së PSSP-së që neni 2 duhet interpretuar në një mënyrë që nuk ngarkon një barrë të papërballueshme dhe joproporcionale mbi autoritetet, në kontekst të aktiviteteve policore apo të prioriteteve dhe burimeve, Paneli e ka parasysh që Gjykata Evropiane ka vendosur që, ajo që arrin të bëhet barrë e papërballueshme dhe/apo joproporcionale, duhet të matet nga faktet dhe kontekstet shumë të veçanta (shih GJEDNJ, *Paliq kundër Bosnjë e Hercegovinës*, përmendur në § 92 më lart, në § 70; *Brecknell kundër Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 32457/04, 27 nëntor 2007, § 62).

109. Paneli e ka paraqitur në dosje se ai tanimë e ka analizuar efektivitetin sipas nenit 2 të hetimeve të shumta të kryera nga UNMIK-u në lidhje me vrasjet, rrëmbimet dhe zhdukjet e ndërlidhura me konfliktin në Kosovë. Paneli i ka identifikuar mangësitë e përgjithshme në këto hetime siç janë vonesat në regjistrimin e rasteve dhe periudhat e gjata të mosaktivitetit që nga fillimi dhe në periudhën nën juridiksion të Panelit;dështimi për të ndërmarrë hapa themelorë hetimorë dhe ndjekur pista të qarta të hetimit; mungesa e bashkërendimit në mes njësiteve të ndryshme të Policisë së UNMIK-ut;mungesa e shqyrtimeve të rregullta dhe kuptimplota të rasteve;mungesa e mbikëqyrjes prokuroriale dhe dështimi për t'u ofruar anëtarëve të familjes informatat e nevojshme minimale për gjendjen e hetimit (krahasoje me GJEDNJ, *Aslakhanova dhe të tjerët kundër Rusisë*, përmendur në § 95 më lart, § 123).Paneli gjithashtu regjistron dështimet sistemore sikur një sistem i mangët i vendosjes së prioriteteve dhe mungesa e pranimit dhe dorëzimit të duhur.Në shumicën e këtyre rasteve Paneli ka gjetur se hetimet nuk ishin efektive në kuptim të nenit 2 dhe se dështimet e UNMIK-ut, të cilat vazhduan gjatë gjithë periudhës së juridiksionit të Panelit, nuk mund të justifikoheshin në dritë të vështirësive që UNMIK-u i hasi në fillim të misionit të vet.

d) Pajtueshmëria me nenin 2 në rastin aktual

110. Duke iu kthyer rrethanave të rastit aktual, PSSP-ja thekson se UNMIK-u hapi dosje në lidhje me zhdukjen e znj.Milevka Ristiq dhe z.Mirko Ristiq në vitin 2002.Ai, po ashtu, thekson se dosjet e NJPZH-së në lidhje me znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq janë hapur në vitin 2000. Paneli, duke i marrë në konsideratë të gjitha dokumentet hetimore, konsideron se UNMIK-u u vu në dijeni për zhdukjen e të gjithë personave më së voni në

tetor të vitit 2001, kur KNKK-ja ia përcolli UNMIK-ut informatat e tyre ante-mortem(shih § 31 më lart).

111. Në lidhje me këtë, Paneli së pari e trajton çështjen e peshës së dëshmisë. Në fazën e pranueshmërisë, Paneli ishte i kënaqur se pretendimet e ankuesve nuk ishin të pabazuara, kështu ai pranoi ekzistencën e një rasti *prima facie*: që të gjitha viktimat u zhdukën në rrethana kërcënimi me jetë dhe që UNMIK-u u vu në dijeni për zhdukjen e tyre në vitin 2000, për sa i përket znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq,dhe në tetor të vitit2001, për sa i përket znj.Milevka Ristiq dhe z.Mirko Ristiq (shih §31 më lart).

112. Prandaj, duke zbatuar parimet e diskutuara më lart (shih §§ 84-87), Paneli konsideron se pesha e dëshmisë është bartur te pala e paditur, kështu që i takon UNMIK-ut t'i ofrojë Panelit dëshmi për një hetim adekuat si mbrojtje ndaj pretendimeve të paraqitura nga ankuesit dhe të pranuara nga Paneli si të pranueshme. UNMIK-u nuk është liruar nga obligimi i vet në lidhje me këtë, pasi nuk ka paraqitur dosje të plotë hetimore e as që ka sqaruar në një mënyrë "të kënaqshme dhe bindëse" dështimin e vet për ta bërë këtë. Prandaj, Paneli do të nxjerrë konkluzione nga kjo situatë.

113. Paneli nxjerr përfundim nga përmbajtja e kufizuar e dosjes hetimore se ka ndodhur njëra nga situatat vijuese: nuk është kryer kurrfarë hetimi; UNMIK-u qëllimisht zgjodhi mos t'ia paraqesë dosjen Panelit, përkundër obligimit të tij për të bashkëpunuar me Panelin dhe për t'i ofruar atij ndihmën e nevojshme, duke përfshirë lëshimin e dokumenteve relevante për ankesat sipas nenit 15 të Rregullores së UNMIK-ut nr. 2006/12 (përmendur në § 80 më lart); dosja nuk i është dorëzuar si duhet EULEX-it; apo UNMIK-u ka dështuar ta marrë dosjen nga kujdestari aktual.

114. Paneli tashmë ka theksuar se nuk ka arsye të dyshojë në qëllimin e mirë të UNMIK-ut për kërkimin dhe sigurimin e dosjes së plotë hetimore për shqyrtimin e tij. Paneli gjithashtu thekson se PSSP-ja në esencë mendon se, nga mungesa e informatave hetimore në dispozicion lidhur me hetimin për zhdukjen e znj. Milevka Ristiq, nuk është e mundshme të konstatohet nëse disa zbrazëti të dukshme në hetim i atribuohen një dështimi të zyrave relevante të përcjellin dhe regjistrojnë informatat, apo më saktë një mungese të thjeshtë të hetimit. Për këtë arsye, ai nuk është në pozitë të ofrojë komente për sa i përket asaj nëse UNMIK-u kreu një hetim efektiv në këtë rast.

115. Megjithatë, Paneli konsideron se cilido nga këto sqarime potenciale të jetë i zbatueshëm, tregon një dështim, që drejtpërdrejt i atribuohet UNMIK-ut kur ka ushtruar funksionet e veta ekzekutive apo në kapacitetin e tij të tanishëm.

116. Qëllimi i këtij hetimi ishte të zbulohet e vërteta rreth rrethanave të zhdukjes së të gjitha viktimave, të vërtetohet fati i tyre dhe të gjenden autorët dhe të sillen para gjykatës kompetente të themeluar me ligj. Për të përmbushur këto qëllime, ata që kryen hetimet është dashur të kërkojnë, mbledhin dhe ruajnë gjithë dëshminë e nevojshme që çon kah identifikimi i autorit(ëve).

117. Paneli thekson më tutje që, sipas Raportit vjetor të vitit 2000 të Policisë së UNMIK-ut, së paku prej 27 tetorit të vitit 1999, i gjithë sistemi i hetimit penal në rajonin e Prizrenit ishte nën kontrollin e plotë të UNMIK-ut.

118. Paneli thekson që kishte mangësi të dukshme në kryerjen e hetimit nga zanafilla e tij. Megjithatë, në dritë të vlerësimeve të bëra më lart lidhur me juridiksionin e tij të limituar dhe të përkohshëm (shih § 57 më lart), Paneli sjell ndërmend që është kompetent *rationetemporis* për të vlerësuar pajtueshmërinë e hetimit me nenin 2 të KEDNJ-së vetëm për periudhën prej 23 prillit 2005, duke pasur parasysh gjendjen e rastit në atë datë (shih GJEDNJ, *Paliq kundër Bosnjë e Hercegovinës*, përmendur në § 62 më lart në § 70). Periudha në shqyrtim përfundon më 9 dhjetor 2008, me marrjen e përgjegjësisë nga EULEX-i në fushën e administrimit të drejtësisë (shih § 26 më lart).

119. Për sa i përket pjesës së parë të obligimit procedural, që është, zbulimi i vendndodhjes apo vërtetimi i fatit të personave të zhdukur, Paneli thekson se në dosje nuk tregohet se si, ku dhe nga cili institucion janë gjetur mbetjet mortore të ndonjërit nga këta persona. UNMIK-u konfirmoi identifikimin e mbetjeve mortore të të gjithë këtyre personave përmes analizës së ADN-së të kryer nga KNPZH-ja (shih § 43 më lart) dhe ua dorëzoi ato familjeve të tyre më 7 prill 2006, të znj. Milevka dhe z. Mirko Ristiq, dhe 23 mars 2005, të znj. Jovanka dhe z. Anxhellko Ristiq.

120. Paneli tanimë ka theksuar në një numër rastesh se gjetja dhe identifikimi i mbetjeve mortore të një personi të zhdukur është vetvetiu një arritje e rëndësishme. Paneli po ashtu thekson se obligimi sipas nenit 2 nuk ka përfunduar me gjetjen e mbetjeve mortore të këtyre personave, veçanërisht duke pasur parasysh që mbetjet mortore të dy personave nga ta tregonin për shenja të vdekjeve të dhunshme (shih p.sh.PKDNJ, *Grujiq*, nr. 287/09, mendimi i 19 marsit të vitit 2015, § 96).

121. Paneli tani do t'i kthehet hetimit të kryer nga Policia e UNMIK-ut me qëllim identifikimin e autorit (ëve) dhe sjelljen e tyre para drejtësisë, që është, elementi i dytë i obligimit procedural sipas nenit 2 të KEDNJ-së.

122. Paneli thekson se deri në fund të vitit 2000, Policia e UNMIK-ut tanimë kishte disa informata relevante për zhdukjen e znj.JovankaRistiq dhe z. Anxhellko Ristiq dhe vonë në vitin 2001 për znj. Milevka Ristiq dhe z. Mirko Ristiq.

123. Duhet të theksohet në fillim se nuk ka asgjë në dosje që tregon se ishte ndërmarrë ndonjë veprim hetimor në lidhje me identifikimin e autorëve të zhdukjes dhe vrasjes së znj.Milevka Ristiq. Kjo është veçanërisht shqetësuese, duke pasur parasysh se në raportin e autopsisë për znj.Milevka Ristiq shkaktari i vdekjes thuhet të jetë plaga në kokë nga e shtëna me armë zjarri. Për sa i përket personave tjerë të zhdukur, z.Mirko Ristiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq, në dosjen hetimore tregohet se nuk është ndërmarrë asnjë hap themelor hetimor, sikur, "kontrolli" i zonës në vendin e supozuar të krimit për të kërkuar dëshmitarë tjerë të mundshëm, vizita në shtëpitë e personave të zhdukur, takimi me udhëheqësit lokalë të fshatit për të kërkuar më shumë informata, në përpjekje për t'i lidhur rastet e tyre me

rastet tjera të lidhura me zhdukjet dhe/apo vrasjet e personave tjerë në zonë në të njëjtën kohë, apo madje që të dihet data dhe gjendet vendi ku ishin zbuluar trupat për herë të parë.

124. Ishte bërë ca veprim për të mësuar më shumë rreth fateve të znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq, me pyetjet dërguar Zyrës së UNMIK-ut për Çështje Çivile dhe duke përmendur emrat e personave tjerë të zhdukur në zonë të ofruar nga një prift lokal serb në vitin 2001 (shih §§ 47&49 më lart). Megjithatë, duket se nuk është çuar deri në fund hetimi për këtë informatë nga prifti dhe nuk ka pasur fare komunikim me Zyrën e UNMIK-ut për Çështje Civile.

125. Paneli po ashtu thekson se NJPZH e UNMIK-ut kishte formularët për identifikim të viktimës për të gjithë personat, të cilët përfshinin detajet e plota për kontakt të shumë anëtarëve të familjes jashtë Kosovës (shih në § 40 më lart). Megjithatë, nuk ka asnjë indikacion në dosjen hetimore se UNMIK-u bëri përpjekje t'i kontaktojë ata veç në një rast, përafërsisht 5 vjet pas zhdukjes së tyre, përmes telefonit, pa arritur ta kontaktojë ndonjërin prej tyre. Nuk ka asnjë detaj në dosje se kë në mënyrë specifike hetuesit bënë përpjekje ta kontaktojnë.Përkundër raportit të hetuesit në të cilat thuhet se rastet kërkojnë më shumë hetim, të gjitha tri dosjet u klasifikuan si "në zhvillim e sipër" (shih § 45më lart). Asgjë në dosje nuk tregon për përpjekje për të kontaktuar familjet përmes ndonjërës nga mënyrat tjera ekzistuese.

126. Paneli e ka vërejtur se duket se të gjithë trupat ishin zhvarrosur nga UNMIK-u në dhjetor të vitit 2003. Megjithatë, Paneli thekson me shqetësim se nuk ka asnjë dokumentacion në dosje për rrethanat e zbulimit të varrezës, i cili do të mund të ndihmonte në hetim.

127. Duke u kthyer te periudha nën juridiksionin e tij, nga 23 prilli 2005, Paneli thekson se pas kësaj date kritike vazhdoi dështimi për të kryer veprime të nevojshme hetimore, duke përfshirë ato të fazës fillestare. Prandaj, të metat që ekzistonin deri me atë datë nuk janë adresuar. Kështu, në pajtim me obligimin e vazhdueshëm për të hetuar (shih § 84 më lart), vlerësimi për krejt hetimin është sjellë brenda periudhës së juridiksionit të Panelit.

128. Përveç kësaj, Paneli konsideron se pasi ata që ishin përgjegjës për krimin nuk ishin identifikuar, Policia e UNMIK-ut ishte i obliguar t'i përdorte mjetet në dispozicion që i ka, për të shqyrtuar rregullisht progresin e hetimit, për të siguruar që asgjë nuk neglizhohet dhe që ndonjë dëshmi e re është marrë parasysh, dhe gjithashtu t'i informojë të afërmit lidhur me progresin e hetimit.

129. Në dosje tregohet se mbetjet mortore të të gjithë personave ishin kthyer te familjet e tyre në vitin 2005 për sa i përket znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq (shih § 37 më lart) dhe në vitin 2006 për sa i përket znj.Milevka Ristiq dhe z.Mirko Ristiq (shih § 33më lart). Paneli thekson se ky ishte një moment i kontaktit të ripërtërirë me familjen. Megjithatë, nuk janë marrë deklarata të reja apo kryer veprim tjetër hetimor për të identifikuar autorët.

130. Në shtator të vitit 2008, NJHKL rishqyrtoi rastin e znj.Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq. Megjithatë, Paneli thekson se në këtë raport vetëm ritheksohen informatat e njëjta themelore që ishin të njohura për Policinë e UNMIK-ut që nga regjistrimi i rastit. Paneli

thekson se në rishqyrtim thuhet se trupat e dy personave ishin identifikuar,mbetjet mortore ishin kthyer te familja dhe rasti ishte mbyllur. Nuk ka asnjë dëshmi në dosje për ndonjë aktivitet tjetër hetimor apo veprim tjetër kuptimplotë të ndërmarrë nga Policia e UNMIK-ut gjatë periudhës nën juridiksionin e përkohshëm të Panelit. Nuk është rekomanduar asnjë veprim tjetër. Për sa i përket znj. Milevka Ristiq apo z.Mirko Ristiq, Paneli, po ashtu, thekson se nuk ka asnjë dëshmi në dosje se ishte bërë ndonjë rishqyrtim nga NJHKL-ja.

131. Paneli rikujton argumentimin e PSSP-së se mungesa e progresit në këtë rast mund t'i atribuohet mungesës së dëshmitarëve apo pistave hetimore (shih § 75më lart). Në lidhje me këtë, Paneli, përsëri, thekson se, pothuajse çdo hetimi i mungojnë informata të rëndësishme në fazën fillestare. Qëllimi kryesor i çdo aktiviteti hetimor është gjetja e informatave të nevojshme për t'i plotësuar ato zbrazëti. Prandaj, mungesa e informatave në fillim të hetimit nuk duhet të shfrytëzohet si argument për të mbrojtur mosveprimin nga autoritetet hetimore. Siç është sqaruar më lart, në dosje nuk paraqitet veprim adekuat i autoriteteve të UNMIK-ut për të ndjekur të gjitha pistat hetimore në dispozicion dhe drejtimet e qarta të hetimit. Për Panelin kjo është dëshmi e mjaftueshme e mosveprimit të UNMIK-ut. Përveç kësaj, Paneli frikësohet se mosveprimi i tillë tregon për ngurrim të caktuar nga ana e Policisë së UNMIK-ut për të kryer hetim.

132. Veç kësaj, siç e ka vërejtur Paneli më parë, Policia e UNMIK-ut dhe DD e kishin zbatuar një politikë që ruante burimet e kufizuara hetimore dhe përqendroheshin vetëm në hetimet "me gjasë të fortë për identifikim të të dyshuarit" (shih PKDNJ, *Stevanoviq*, nr. 289/09, mendimi i 14 dhjetorit të vitit 2014, në § 112). Siç ka theksuar Paneli gjithashtu, kjo qasje ishte në kontrast me përshkrimin e situatës në terren të paraqitur nga Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së në Këshillin e Sigurimit të OKB-së rreth kohës së njëjtë dhe tregonte për një dështim serioz sistemor (shih *ibid*., § 116).

133. Në dosje, po ashtu, nuk tregohet për asnjë përfshirje të një prokurori publik në këtë hetim.Siç e ka përmendur Paneli më herët, një shqyrtim i duhur prokurorial i dosjes hetimore do të mund të siguronte se ndërmerren veprime të caktuara hetimore dhe jepen rekomandime shtesë, kështu që rasti nuk do të mbetej joaktiv për periudha të gjata kohore (shih PKDNJ, *Stojkoviq*, nr. 87/09, mendimi i 14 dhjetorit të vitit 2013, § 160; PKDNJ, *Buleviq*, mendimi i 13 dhjetorit, në § 120). Prandaj, sipas mendimit të Panelit, shqyrtimi prokurorial i rastit ishte larg nga të qenit adekuat.

134. Mungesa e qartë e një reagimi të Policisë së UNMIK-ut, menjëherë apo në fazat e mëvonshme, mund t'u ketë dërguar sinjalin autorëve që, autoritetet ose nuk ishin në gjendje apo nuk ishin të gatshme të kryejnë hetime për zhdukjet e njerëzve. Një qëndrim i tillë i autoriteteve ndaj krimeve më të rënda në ndonjë shoqëri, dhe veçanërisht në rrethanat pas konfliktit, krijon pashmangshëm një kulturë të mosndëshkimit ndër kriminelët dhe mund të çojë vetëm në përkeqësim të situatës. Problemet të cilat UNMIK-u i hasi në fillim të misionit të vet, të cilat u diskutuan më lart, nuk arsyetojnë mosveprimin e tillë, as në fillim e as më vonë. Sigurisht, sipas mendimit të Panelit, mosveprimi i tillë nuk i ndihmoi UNMIK-ut të qetësojë "[t]emperamentet dhe tensionet … e larta që ekzistonin ndërmjet të gjitha grupeve etnike, të rënduara nga raportet për personat e zhdukur dhe të vdekur", përmendur nga PSSP-ja (shih § 67 më lart).

135. Paneli është i vetëdijshëm që detyra për të hetuar nuk duhet ndalur së kryeri vetëm për shkak se hetimi nuk ka sjellë rezultat të kënaqshëm. Sidoqoftë, një hetim i tillë duhet të ndërmerret seriozisht dhe jo për një formalitet të thjeshtë. Paneli konsideron se, duke pasur parasysh të gjitha rrethanat e rastit të veçantë, nuk janë ndërmarrë të gjithë hapat e arsyeshëm nga UNMIK-u drejt identifikimit të autorëve dhe sjelljes së tyre para drejtësisë. Në këtë kuptim, Paneli konsideron se hetimi nuk ishte adekuat, dhe në pajtim me kërkesat për shpejtësi, ekspeditivitet dhe efektivitet (shih § 92 më lart), siç kërkohet me nenin 2 të KEDNJ-së.

136. Në fund, sa i përket kërkesës për shqyrtim publik, Paneli rikujton që neni 2 gjithashtu kërkon që të jetë i përfshirë në hetim i afërmi i viktimës deri në shkallën e nevojshme për t'i mbrojtur interesat e tij legjitime. Paneli thekson se, nuk ka kontakt të dokumentuar në mes hetuesve të UNMIK-ut dhe ankuesit apo ndonjë anëtari tjetër të familjes. Është bërë vetëm një përpjekje e dështuar për kontakt të tillë e paraqitur në dosje për krejt periudhën hetimore, në dhjetor të vitit 2004 (shih § 44 më lart). Në dosje nuk dokumentohet se është marrë ndonjëherë deklaratë dëshmitari nga Policia e UNMIK-ut dhe asnjë kontakt tjetër me ankuesin apo anëtarët tjerë të familjes. Prandaj, Paneli konsideron se hetimi nuk ishte i hapur për shqyrtim publik, siç kërkohet me nenin 2 të KEDNJ-së (shih, *a contrario*, GJEDNJ [DHL], *Mustafa Tunç kundër Turqisë*, nr. 24014/05, vendimi i 14 prillit të vitit 2005, §§ 210 - 216).

137. Në dritë të mungesave dhe mangësive në hetim të përshkruara më lart, Paneli konsideron se rastet e znj. Milevka Ristiq, z. Mirko Ristiq, znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq, si dhe rastet tjera të vrasjeve, rrëmbimeve dhe zhdukjeve të shqyrtuara më parë, paraqesin shembull të mirë të hetimeve sipërfaqësore dhe joproduktive të Policisë së UNMIK-ut për vrasjet dhe zhdukjet në Kosovë (shih § 107 më lart; krahasoje me KDNJ, *Abubakar Amirov dhe Aïzan Amirova kundër Federatës Ruse*, përmendur në § 104 më lart, në § 11.4; shih gjithashtu PKDNJ, *Bullatoviq*, përmendur në§81 më lart, në §§ 85 dhe 101).

138. Prandaj, duke pasur parasysh krejt atë që është theksuar më lart, Paneli konkludon që UNMIK-u dështoi që të kryejë një hetim efektiv për zhdukjen dhe vrasjen e znj.Milevka Ristiq, z.Mirko Ristiq, znj.Jovanka Ristiq dhe z.Anxhellko Ristiq.Pra, është bërë një shkelje e nenit 2 të KEDNJ-së, obligimi procedural.

V. KOMENTE DHE REKOMANDIME PËRFUNDIMTARE

139. Në dritën e gjetjeve të Panelit në këtë rast, Paneli mendon se është e nevojshme ndonjë formë e dëmshpërblimit.

140. Paneli thekson që zhdukjet e imponuara përbëjnë shkelje serioze të të drejtave të njeriut, të cilat do të hetohen dhe ndiqen në të gjitha rrethanat. Paneli gjithashtu thekson që UNMIK-u si administrues territorial i Kosovës nga viti 1999 deri më 2008, kishte përgjegjësinë primare që të hetojë në mënyrë efektive zhdukjen dhe vrasjen e znj. Milevka Ristiq, z. Mirko Ristiq, znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq, dhe dështimi i tij për ta bërë këtë, paraqet shkelje të mëtejme serioze të të drejtave të viktimave dhe më të afërmve të tyre, në veçanti të së drejtës për ta ditur të vërtetën për çështjen.

141. Paneli thekson shqetësimet e PSSP-së që burimet joadekuate, veçanërisht në fillim të misionit të UNMIK-ut, e bënë të vështirë arritjen e përmbushjes së obligimeve të UNMIK-ut për të drejtat e njeriut.

142. Do të ishte normale që UNMIK-u t'i marrë masat e duhura me qëllim që t'i ndalë shkeljet e gjetura dhe t'i korrigjojë aq sa është e mundshme efektet nga kjo. Megjithatë, siç ka theksuar Paneli më lart (shih § 26 më lart), përgjegjësia e UNMIK-ut në lidhje me administrimin e drejtësisë në Kosovë përfundoi më 9 dhjetor 2008. Prandaj, UNMIK-u nuk është më në pozitë të marrë masa që do të kenë ndikim të drejtpërdrejtë në hetime që ende janë në zhvillim e sipër para EULEX-it apo autoriteteve lokale. Gjithashtu, pas shpalljes së pavarësisë nga Institucionet e Përkohshme të Vetëqeverisjes të Kosovës, më 17 shkurt 2008, dhe më pas hyrjes në fuqi të Kushtetutës së Kosovës më 15 qershor 2008, UNMIK-u ndaloi kryerjen e funksioneve ekzekutive në Kosovë, dhe ky fakt kufizoi aftësinë e tij për të siguruar korrigjim të plotë dhe efektiv të shkeljeve të kryera, siç kërkohet me parimet e vendosura në të drejtën ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

143. Paneli konsideron se kjo situatë faktike nuk e liron UNMIK-un nga obligimi i tij për t'i korrigjuar aq sa është e mundshme efektet e shkeljeve për të cilat është përgjegjës.

Për sa i përket ankuesve dhe rastit Paneli konsideron se është e nevojshme që UNMIK-u:

- Në pajtim me praktikën gjyqësore të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut në situatat me juridiksion të kufizuar të shtetit (shih GJEDNJ [DHL], *Al-Saadoon dhe Mufdhi kundër Mbretërisë së Bashkuar,* nr. 61498/08, vendimi i gjykatës, 2 mars 2010, § 171; GJEDNJ (DHL), *Catan dhe të tjerët kundër Moldavisë dhe Rusisë,* nr. 43370/04, 8252/05 dhe 18454/06, vendimi i gjykatës, 19 tetor 2012, § 109), duhet bërë përpjekje, me të gjitha mjetet në dispozicion të tij *vis-à-vis* autoriteteve kompetente të Kosovës, të marrë siguri që hetimet në lidhje me rastin në fjalë do të vazhdojnë në pajtueshmëri me kërkesat për një hetim efektiv siç parashihet me nenin 2, që rrethanat që kanë sjellë deri te zhdukja dhe vrasja e znj. Milevka Ristiq, z. Mirko Ristiq, znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq do të tregohen dhe që autorët e mundshëm do të sillen para drejtësisë. Ankuesit dhe/apo më të afërmit, do të informohen për veprimet e tilla dhe dokumentet relevante do t'u zbulohen atyre sipas nevojës;

- Të pranojë publikisht, duke përfshirë mediet, brenda një kohe të arsyeshme, përgjegjësinë për sa i përket dështimit të UNMIK-ut që të hetojë në mënyrë adekuate zhdukjen dhe vrasjen e znj. Milevka Ristiq, z. Mirko Ristiq, znj. Jovanka Ristiq dhe z. Anxhellko Ristiq dhe gjithashtu për shqetësimin dhe vuajtjen mentale të shkaktuar dhe t'iu kërkojë falje publike ankuesve dhe familjeve të tyre në lidhje me këtë;

- Të ndërmarrë hapa të duhur për pagesën e kompensimit adekuat për ankuesit, për dëmin e shkaktuar moral për shkak të dështimit të UNMIK-ut që të kryejë hetim efektiv dhe gjithashtu për shqetësimin dhe vuajtjen mentale të shkaktuar më vonë atyre si pasojë e sjelljes së UNMIK-ut.

Paneli gjithashtu e konsideron të nevojshme që UNMIK-u:

-Në pajtim me Rezolutën e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së mbi "Parimet Bazë dhe Udhëzimet mbi të Drejtën për Kompensim dhe Dëmshpërblim për Viktimat për arsye të Shkeljeve të Mëdha të së Drejtës Ndërkombëtare për të Drejtat e Njeriut dhe Shkeljeve Serioze të së Drejtës Ndërkombëtare Humanitare" (A/Rez/60/147, 21 mars 2006), të ndërmarrë hapa të nevojshëm, përmes organizmave të tjerë të afërt me OKB-në që veprojnë në Kosovë, organeve lokale dhe organizatave joqeveritare, për krijimin e një programi të plotë dhe gjithëpërfshirës dëmshpërblimi, duke përfshirë kthimin e kompensimit, rehabilitimin, përmbushjen dhe garancitë për mospërsëritje për viktimat nga të gjitha komunitetet që kanë qenë subjekt i shkeljeve serioze të të drejtave të njeriut, të cilat ndodhën si pasojë e drejtpërdrejtë e konfliktit të Kosovës dhe gjatë tij;

-Të ndërmarrë hapa të nevojshëm para organeve kompetente të Kombeve të Bashkuara, duke përfshirë Sekretarin e Përgjithshëm të OKB-së, që të ndajë burime adekuate njerëzore dhe financiare për të siguruar që standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut mbështeten në çdo kohë nga OKB-ja, duke përfshirë kohën kur kryhen funksione administrative dhe ekzekutive mbi një territor, dhe të sigurojë monitorim efektiv dhe të pavarur.

PËR KËTO ARSYE,

Paneli, unanimisht,

1. **KONSTATON SE KA PASUR SHKELJE TË OBLIGIMIT PROCEDURAL SIPAS NENIT 2 TË KONVENTËS EVROPIANE PËR TË DREJTAT E NJERIUT;**

2. **REKOMANDON QË UNMIK-u:**

   a. **T'U KËRKOJË AUTORITETEVE KOMPETENTE NË KOSOVË QË T'I NDËRMARRIN TË GJITHË HAPAT E MUNDSHËM ME QËLLIM TË SIGURIMIT QË HETIMI PENAL PËR ZHDUKJEN DHE VRASJEN E ZNJ. MILEVKA RISTIQ, Z. MIRKO RISTIQ, ZNJ. JOVANKA RISTIQ DHE Z. ANXHELLKO RISTIQ DO TË VAZHDOJË NË PAJTIM ME NENIN 2 TË KEDNJ-së DHE QË AUTORËT TË SILLEN PARA DREJTËSISË;**

   b. **TË PRANOJË PUBLIKISHT, DUKE PËRFSHIRË MEDIET, PËRGJEGJËSINË PËR DËSHTIMIN E VET QË TË KRYEJË HETIM EFEKTIV PËR ZHDUKJEN DHE VRASJEN E ZNJ. MILEVKA RISTIQ, Z. MIRKO RISTIQ, ZNJ. JOVANKA RISTIQ DHE Z. ANXHELLKO RISTIQ SI DHE PËR**

SHQETËSIMIN DHE VUAJTJEN MENTALE TË SHKAKTUAR DHE T'IU KËRKOJË FALJE PUBLIKE ANKUESVE DHE FAMILJEVE TË TYRE;

c. TË NDËRMARRË HAPA TË DUHUR DREJT PAGESËS SË KOMPENSIMIT ADEKUAT ANKUESVE PËR DËMIN MORAL NË LIDHJE ME GJETJEN E SHKELJEVE TË NENIT 2 TË KEDNJ-së;

d. TË NDËRMARRË HAPA TË DUHUR PËR TË KRIJUAR NJË PROGRAM TË PLOTË DHE GJITHËPËRFSHIRËS DËMSHPËRBLIMI;

e. TË NDËRMARRË HAPA TË DUHUR NË KOMBET E BASHKUARA SI NJË GARANCI PËR MOSPËRSËRITJE;

f. TË MARRË MASA TË MENJËHERSHME DHE EFEKTIVE PËR T'I ZBATUAR REKOMANDIMET E PANELIT DHE TË INFORMOJË ANKUESIT DHE PANELIN RRETH ZHVILLIMEVE TË MËTEJME PËR KËTË RAST.

Andrey Antonov
Zyrtar ekzekutiv

Marek Nowicki
Kryesues

SHKURTESAT DHE AKRONIMET

CCKM Qendra Koordinuese për Kosovë dhe Metohi e Republikës së Serbisë
CCPR Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike
DOJ Departamenti i Drejtësisë
DPPO Zyra e Qarkut e Prokurorisë Publike
ECHR Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut
ECtHR Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut
EU Bashkimi Evropian
EULEX Misioni i Bashkimit Evropian për Sundim të Ligjit në Kosovë
FRY Republika Federale e Jugosllavisë
HLC Qendra për të Drejtën Humanitare
HRAP Paneli Këshillëdhënës për të Drejtat e Njeriut
HRC Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut
IACtHR Gjykata Ndër-Amerikane për të Drejtat e Njeriut
ICMP Komisioni Ndërkombëtar për Personat e Zhdukur
ICRC Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq
ICTY Tribunali Ndërkombëtar për Krime të Luftës në ish-Jugosllavi
IPP Prokuror ndërkombëtar
KFOR Forca Ndërkombëtare e Sigurisë (zakonisht e njohur si Forca e Kosovës)
KLA Ushtria Çlirimtare e Kosovës (shqip: *Ushtria Çlirimtare e Kosovës, UÇK*)
MP Person i zhdukur
MPU Njësiti për Persona të Zhdukur
MUP Ministria e Punëve të Brendshme (serbisht: *Министарствоунутрашнихпослова,МУП*)
NATO Organizata e Traktatit të Atlantikut të Veriut
OMPF Zyra për persona të zhdukur dhe mjekësi ligjore
OSCE Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
SRSG Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm
UN Kombet e Bashkuara
UNHCR Komisariati i Lartë i Kombeve të Bashkuara për Refugjatë
UNMIK Misioni i Administratës së Përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Kosovë
VRIC Komisioni për Gjetjen dhe Identifikimin e Viktimave
WCIU Njësiti për Hetim të Krimeve të Luftës